

הצגת יחיד:

**היוצר
העצמאי בתחום
התיאטרון**

2013—2023

**מחקר
והמלצות**

איי"ב - ארגון יוצרים עצמאים בתיאטרון ובאמנות המופע

תוכן עינים

3	מבוא
5	פרק 01 מיהו היוצר העצמאי
14	פרק 02 מגדר
20	פרק 03 גיוון סגנונות
26	פרק 04 כלכלה עצמאית
31	פרק 05 מימון להפקות
37	פרק 06 בדידות מקצועית, חוסן חברתי וקהילה
42	פרק 07 פלטפורמות תומכות יצירה עצמאית
49	המלצות
63	סיכום
65	הערות
66	אינפוגרפיקה

מבוא

— 03 יוצרים עצמאים בתחום התיאטרון ממלאים תפקיד חיוני בעיצוב התרבות והחברה. הם מניעים חדשנות, פורצים גבולות וחוקרים צורות ביטוי חדשות שיכולות לעורר השראה באמנים אחרים ובקהל מגוון ולהשפיע על מגמות שונות. רבים מהם פועלים בקהילות המקומיות שלהם ומציעים סדנאות, הופעות ותוכניות חינוכיות המעשירות את חיי התרבות ומעודדות מעורבות חברתית. עם פרוץ המלחמה ותקופת החירום המתמשכת היוצרים העצמאים היו הראשונים לצאת לשטח ולפעול עם אוכלוסיות שנפגעו או פונו מבתיהם. המפגש בין היוצר לקהל המשתתפים וליצירה לצד הפעולה ההפגתית וההנאה מאפשרים תהליך עמוק ומשמעותי המסייע במציאת מקורות לכוח וחוסן פנימי וקהילתי. היצירה מעניקה לאדם את הכלים להבין את עצמו, להתמודד עם קשיים ולבטא את רגשותיו, ומהווה גם אמצעי לחיבור בין אנשים ולפיתוח קהילות חזקות.

שדה התיאטרון והתרבות לא יוכל להתקיים ללא היוצרים העצמאים שמהווים אבן יסוד בקיומו.

תהליכי ההתפתחות המדיניים, החברתיים והכלכליים של מדינת ישראל הכתיבו את האופן בו עוצבה מדיניות התרבות שלה. מבחני התמיכה של משרד התרבות נוצרו בהתאם לחוק יסודות התקציב, סעיף 3א' המסדיר את מנגנון התמיכה הממשלתית במוסדות ציבור, ובכללם גופי תרבות. משמעותו של החוק היא שלא ניתן להעביר תמיכה כספית ישירה לאמנים עצמאים. בעשור האחרון עוצבו במשרד התרבות מספר מבחני תמיכה ותוכניות שמטרתן תמיכה ביצירה

עצמאית ויוצרים עצמאים: הקרן ליוצרים עצמאים, פרויקט רקדן בקהילה בתחום המחול, אמן בקהילה בתחום האמנות הפלסטית. כמו כן הוקמו ארגוני הגג אשר פעלו לטובת היוצרים העצמאים.

אי"ב – ארגון יוצרים עצמאים בתיאטרון ובאמנות המופע החלה לפעול במסגרת תקנת הפרינג' תחת רצועת "יוזמות לקידום התיאטרון" עד אשר בשנת 2016 נוסח מבחן התמיכה בארגוני הגג של האמנים העצמאים. מטרתם של ארגוני הגג הוא "לפעול כמעטפת ניהולית ומקצועית תומכת, מטפחת, מעודדת ומאפשרת לאמנות עצמאים באופן שיעזור להם לחשוף ולקדם את יצירתם ולאפשר להם לפעול, ליצור ולהתפתח מבחינה מקצועית באמצעות סיוע בניהול מקצועי ומינהלי".¹

מועצת הפיס לתרבות ולאמנות אשר הוקמה בשנת 2001 היא גוף מיסודו של מפעל הפיס שמטרתו לקדם את התרבות והאמנות בישראל ולאפשר לאמנים ויוצרים ליזום פרויקטים עצמאיים ולרשויות מקומיות לפתח תרבות ולהגיע לקהל רחב ומגוון ברחבי ישראל. לאורך השנים התמקדה מועצת הפיס בתמיכה באמנים ויוצרים עצמאים בישראל וכיום היא מהווה את אחד הגופים המשמעותיים בתמיכה בצמיחתם של יוצרים ובהשפעה על קידום שדה התרבות והאמנות בישראל.

במהלך שנת 2023, יזמה אי"ב, מחקר אודות היוצר העצמאי בהובלת החוקרים ד"ר טל פדר וגב' יעלה חזות ינוקא. המחקר אודות היוצר העצמאי² בתחום התיאטרון בין השנים 2013–2023 נערך במטרה לגבש תמונה המשקפת את ההיקף והממדים של זירת היוצרים העצמאים בתיאטרון בישראל תוך התמקדות במאפייני היוצרים עצמם כך שישמש בקידום סוגיות בוערות ושינוי מדיניות בשדה היצירה העצמאית בישראל. המחקר שהתקיים בין השנים 2023–2024 סקר מאות יוצרים עצמאים בישראל. כמהלך מקדים לסקר התקיימו מספר קבוצות מיקוד עם יוצרים עצמאים באמצעותן נוסחו הסוגיות המרכזיות והמהותיות בהן עסק הסקר. כמו כן גובשה רשימת היוצרים העצמאים אליהם הופנה הסקר באמצעות איסוף נתונים מכלל הפלטפורמות הרלוונטיות הפעילות בין השנים 2013 ל-2023; מרכזי פרינג', מרכזים אלטרנטיביים, פסטיבלים, מאגרי המידע של אי"ב, המודלים לתמיכה ביצירה עצמאית במבחינת התמיכה הרלוונטיים במשרד התרבות ומקבלי תמיכות ממועצת הפיס לתרבות ולאמנות.

המידע שנאסף במסגרת המחקר מוצג בשבעה סיפורים קצרים המציגים נתונים בתחומים כלכליים, דמוגרפים, מגדריים ועוד, המעידים על הצרכים וההתנהגויות הייחודיים ליוצרים עצמאים בתחום התיאטרון ומנסים לאפיין את דמותו של היוצר העצמאי. המחקר מניח בסופו סדרה של המלצות שמטרתן הובלת שינוי מדיניות בזירת היצירה העצמאית בתחום התיאטרון בישראל.

פרק 05

מיהו היוצר העצמאי?

— 05 אוכלוסיית היוצרים העצמאים בתיאטרון בישראל היא אוכלוסיה ייחודית ומגוונת. רוב (קטן) של היוצרות הן נשים, בניגוד לתיאטרון הרפרטוארי בישראל בו רוב היוצרים הם גברים, ולשוק העבודה הכללי בו נשים מהוות מיעוט. הגיל הממוצע של היוצרים הוא 47, גיל המבוגר מהממוצע הכללי בשוק העבודה, דבר המעיד ככל הנראה על הקושי של יוצרים צעירים להכנס לתחום. רובם של היוצרים העצמאים מתגוררים באזור תל אביב ועומדים בראש משק בית עם בני/ות זוג והורים לילדים. אוכלוסיית היוצרים במחקר היא ברובה חילונית ומזהה את עצמה כבעלת נטייה פוליטית לשמאל. היוצרים במחקר מגיעים מרקעים תרבותיים ואתניים שונים, מעל למחציתם מזדהים כאשכנזים וכשליש כמזרחים. למרות שאנשים עם מוגבלות מהווים כחמישית מאוכלוסיית ישראל, רק חלק קטן מאוד מהיוצרים דיווחו שיש להם מוגבלות.

היוצרים העצמאים מגיעים מרקע סוציו־אקונומי גבוה יחסית. רובם מגיעים מרקע משפחתי של מעמד בינוני וכמעט מחציתם מבית בו לפחות אחד מההורים הוא בעל השכלה אקדמית. רוב גדול מהיוצרים הם בעלי השכלה פורמלית בתחום התיאטרון ורבע מהם אף בעלי תואר שני בתחום. למרות זאת, כמעט כל היוצרים נאלצים לעבוד בעבודות נוספות כדי להתפרנס. רבים עושים את זה באופן בלעדי או חלקי בעבודות שקשורות לעשייה אומנותית ותרבותית.

רוב גדול מקרב היוצרים הם ילידי ישראל, ורק מיעוט מהם נולדו מחוץ לישראל. כמחצית מהיוצרים הופיעו ב־10 שנים האחרונות עם לפחות אחת מיצירותיהם

בחו"ל. אך רובם מדווחים שאינם מקיימים פעילות שוטפת בחו"ל ואינם מעוניינים להרחיב את פעילותם בחו"ל.

כמעט כל היוצרים שהשתתפו בסקר מקיימים פעילות תיאטרון אך ורק בשדה העצמאי ואינם פעילים בשדה תיאטרון הרפרטוארי. למרות שהם רואים בפעילות בשדה העצמאי כפעילות ייחודית בפני עצמה שאינה מהווה שלב מקדים לפעילות בתיאטרון הממוסד, רובם מעידים שהיו רוצים להרחיב את פעילותם האמנותית גם לתיאטרון הרפרטוארי.

יוצרים עצמאים בתיאטרון נדרשים למגוון רחב של מיומנויות. בין המיומנויות שדורגו כנחוצות ביותר נמצאו יזמות, תקשורת בין אישית, ניהול צוות, שיווק, הפקה, ניהול זמן וניהול תקציב. הם גם מתפקדים במקביל במגוון תפקידים בהפקותיהם. מלבד תפקידי הבימוי, רוב היוצרים דיווחו שהם מתפקדים בעבודתם גם כמפיקים ואף כמובילים וסבלים.

הפעילות בשדה התיאטרון העצמאי מלאה באתגרים אך גם מתגמלת. האתגרים המרכזיים שמנו היוצרים היו תחומי השיווק והפרסום ומכירת הכרטיסים ואי הוודאות הכלכלית וקשיי הפרנסה הכרוכים בפעילות התיאטרון העצמאית. אל מול אתגרים אלו מציינים היוצרים כמקורות חוסן את רמת החופש האמנותי הגבוהה, הנאה מעבודתם, עצמאות ושליטה על מרכיבי ההפקה, וההתפתחות האישית כיוצרים.

01 בנאוד לתחופים אחרים בתיאטרון בתחום היצירה העצמאית ניתן לראות שוויוניות גדולה בין גברים לנשים מבחינת מיהו היוצר העצמאי.

הממצאים מראים שבישראל 56% מהיוצרים העצמאים הן יוצרות. בהשוואה, אחוז הבמאיות העובדות בתיאטרונים הרפרטואריים בין השנים 2018–2022 נע בין 18% עד 35%.³ זאת על אף העובדה שאחוז בוגרות מגמות הבימוי בארץ מהווה בין השנים 2013–2022 60% עד 80% מכלל הבוגרים.

02 הגיל הממוצע של יוצרי תיאטרון עצמאים בישראל הוא יחסית צעיר. רובם נולדו בישראל ורובם עוֹפְדִים בראש משק בית זוגי והורים לילדים.

גיל: הגיל הממוצע של יוצרים עצמאים הוא גיל 47. כאשר טווח הגילאים כפי שעלה בסקר נע בין 22 ל-86.

ארץ לידה: הסקר מראה ש 85% מהיוצרים נולדו בישראל כאשר 15% נוספים מגיעים מארצות שונות: אוקראינה, רוסיה, ארגנטינה, ארצות הברית ועוד.
משק בית: הנתונים שנאספו מראים שכ-30% מהיוצרים העצמאים עומדים בראש משק בית לבד. כ-70% עומדים בראש משק בית במשותף.

הורות: הממצאים מראים ש 65% מהיוצרים העצמאים הם הורים לילדים.
ראו דו"ח תיאורי לנתונים מלאים.

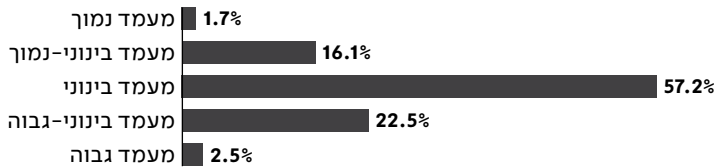
03 רוב פכריע של היוצרים הזדהו כחילונם ובעלי נטייה פוליטית לשפאל.

מידת הדתיות: 89% מהמשיבים לסקר מעידים על עצמם כחילונים ורק כ 11% הזדהו כמסורתיים ודתיים.
שיוך פוליטי: בשאלה שהתייחסה לשיוך הפוליטי, 86% מהיוצרים מזדהים על הקשת הפוליטית כשמאלנים.

04 רוב היוצרים מזדהים באופן אתני ותרבותי כאשכנזים.

53% מהיוצרי מזדהים כאשכנזים. 14% כמזרחים. 15% כבעלי מוצא מעורב – אשכנזי ומזרחי. השאר הזדהו כיוצאי ברית המועצות, יוצאי אתיופיה או ערבים/פלסטינים.

05 מעמד כלכלי: שאלה ביחס לרקע מפנו מגיעים היוצרים מעידה כי 18% מהיוצרים באים ממעמד כלכלי נמוך ו25% מגיעים ממצב כלכלי גבוה. היתר 57.2 מעידים על עצמם כמי שמגיעים פרקע כלכלי בינוני.

06 חלק גדול מהיוצרים מגיעים מבתים פשכילים. השכלה היא הון תרבותי שמאפשר לפרטים להתקדם ולהגיע לתפקידים או פוזיציות בעלות השפעה.

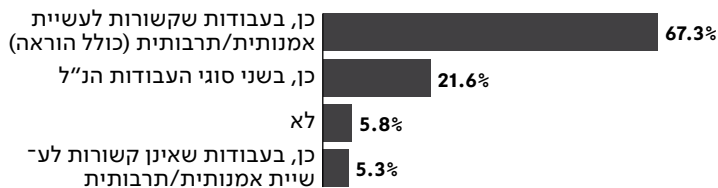
הנתונים מראים שכמעט כ 50% מהיוצרים מעידים על עצמם כמי שמגיעים לבית בו לפחות אחד מהורים הוא בעל השכלה אקדמית.

07 מיעוט יחסי של יוצרים פנידים שיש להם מוגבלות. שיעור אנשים עם מוגבלות באוכלוסיה הכללית עומד על כ-18%.

מיעוט יחסי של 6% מהיוצרים מעידים על עצמם כבעלי מוגבלות גופנית. 2% הזדהו כבעלי מוגבלות קוגניטיבית ו-4% מהיוצרים בעלי מוגבלות.

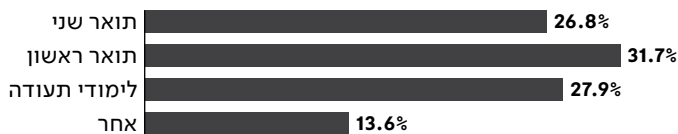
08 רוב גדול של יוצרים עצמאים (94%) נדרשים לעבוד בעבודות נוספות כדי להתפרנס.

94% מהיוצרים העצמאים העידו עובדים בעבודות נוספות, 89% מעידים כי הם עובדים בעבודות שקשורות לעשייה האמנותית או תרבותית. 27% מעידים כי הם עובדים בעבודות שלא קשורות לעשייה אמנותית ותרבותית. ו 22% יוצרי העידו שהם עובדים בשתי סוגי העבודות.

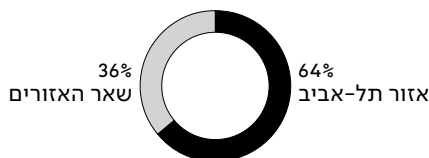
09 אחוז גבוה של יוצרים עצמאים הם בעלי השכלה גבוהה אם מנסים לקדמי או בית ספר גבוה.

רוב של 83% מהיוצרים העצמאים הם בעלי השכלה פורמלית בתחום התיאטרון. מביניהם 27% בעלי תואר שני, 32% בעלי תואר ראשון ו-28% מחזיקים בלימודי תעודה. קרוב למחצית 45.5% הם בעלי השכלה אקדמית אחרת מתיאטרון (רובם בנוסף לתיאטרון).

10 רוב היוצרים מתגוררים באזור תל אביב.

כשני שלישי מיוצרי התיאטרון העצמאים במחקר מתגוררים באזור תל אביב.⁵

11 יוצרים דירגו את מיומנות היזמות כמיומנות החשובה ביותר לדעתם להצלחה בתחום יצירת התיאטרון העצמאית. אחריה בפער קטן נמצאות: יחסי אנוש ותקשורת בין אישית וניהול צוות. רוב המיומנויות הנוספות דורגו אך הן כחשובות בפער קטן מאוד מהנ"ל.

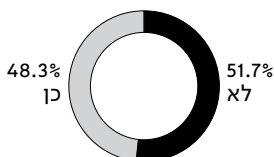
71% אחוז מבין המשיבים דרגו יזמות כמיומנות נדרשת במידה רבה מאוד. 70% אחוז מבין המשיבים דרגו יחסי אנוש ותקשורת בין אישית כמיומנות נדרשת במידה רבה מאוד. לעומתם, רק 19% דירגו עיצוב גרפי בתור מיומנות נדרשת במידה רבה.

דירוג ממוצע	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	בכלל לא	מיומנויות נדרשות בעבודת היוצר העצמאי
4.67	71%	25%	3%	0%	0%	יזמות
4.64	70%	24%	6%	0%	0%	יחסי אנוש/ תקשורת בינאישית
4.64	67%	30%	3%	0%	0%	ניהול צוות
4.57	67%	25%	6%	0%	1%	שיווק
4.54	61%	32%	5%	0%	0%	הפקה/הפקה בפועל
4.53	60%	34%	6%	0%	0%	ניהול זמן/ניהול משימות
4.4	53%	35%	11%	0%	0%	ניהול תקציב
4.31	49%	36%	12%	2%	0%	שימוש במדיה חברתית
4.27	46%	38%	14%	1%	1%	פיתוח משאבים/ גיוס כספים
4.2	44%	38%	14%	4%	0%	נטוורקינג (NETWORKING)
4.08	41%	33%	19%	5%	1%	פרזנטציה בעל-פה/ PITCHING
4.08	39%	39%	16%	4%	2%	כתיבה שיווקית
3.89	35%	33%	20%	10%	2%	מיתוג
3.57	21%	30%	37%	11%	1%	הבנה טכנית בצידוד סאונד, תאורה והקרנה
3.33	19%	24%	33%	18%	6%	עיצוב גרפי בסיסי/ תוכנות גרפיות

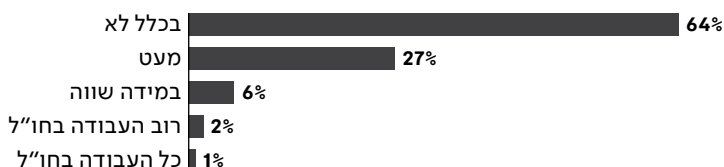
12 כמחצית מהיוצרים העצמאים נטעו להופיע בחו"ל עם אחת או יותר מיצירותיהם ב-10 השנים האחרונות. עם זאת רוב היוצרים העידו כי אין להם כיום פעילות כיוצרים עצמאים בחו"ל ורובם הגורף מעידים כי אין להן עניין להגדיל את פעילותם בחו"ל.

48% מהיוצרים שהשיבו על הסקר השיבו שהם נסעו להופיע בחו"ל עם אחת או יותר מיצירותיכם העצמאיות ב־10 השנים האחרונות. 64% השיבו כי כיום (2023) הם כלל לא מקיימים פעילות בחו"ל כיוצרים עצמאים. עם זאת, 89% מהיוצרים, גם כאלו שמקיימים פעילות מסויימת מחוץ לישראל, מעידים כי אין להן עניין להגדיל את היקף פעילותם בחו"ל.

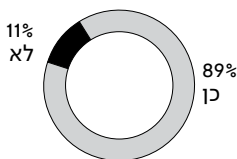
האם נסעתם להופיע בחו"ל עם אחת או יותר מיצירותיכם העצמאיות ב־10 שנים האחרונות?

איזה חלק מפעילותיכם כיוצרים עצמאים אתם מקיימים בחו"ל כיום?

האם הייתם מעוניינים להגדיל את היקף פעילותיכם בחו"ל?

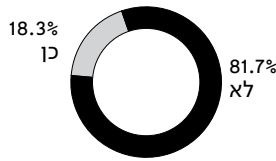

13 רוב היוצרים השיבו כי אינם רואים בתיאטרון העצמאי שלב מקדים לקראת עבודה בשדה התיאטרון הרפרטוארי. יחד עם זאת למעלה מנחצית מהמשיבים העידו כי היו רוצים לפעול גם בתיאטרון הרפרטוארי.

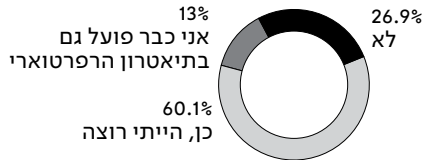
82% מהמשיבים על הסקר העידו שהם לא רואים ביצירה העצמאית שלב מקדים לתיאטרון הרפרטוארי. עם זאת, לשאלה "האם הייתם רוצים לפעול בתיאטרון הרפרטוארי" השיבו בחיוב 60% מהיוצרים.

האם יצירה עצמאית היא מבחינתכם שלב מקדים לקראת עבודה בשדה התיאטרון

הרפרטוארי?

האם הייתם מעוניינים לפעול גם בתיאטרון הרפרטוארי?

14 יוצרים עצמאים ציינו את הנושא של שיווק, פרסום ויח"צ לצד מכירת כרטיסים בתודר האתגרים המשמעותיים ביותר עבורם, ובפער לא גדול חוסר וודאות כלכלית וקשיי פרנסה.

נתונים: 55% מהיוצרים רואים בשיווק ויח"צ תחום פעולה שמהווה עבורם אתגר במידה רבה מאוד. כשליצידם 53% רואים בחוסר וודאות כלכלית אתגר משמעותי במידה רבה מאוד.

דירוג ממוצע	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	בכלל לא	לא רלוונטי	שיווק/פרסום/יח"צ
4.39	55%	31%	11%	3%	0%	0%	שיווק/פרסום/יח"צ
4.31	53%	29%	13%	3%	1%	1%	מכירת כרטיסים
4.13	45%	27%	14%	6%	2%	5%	אי ודאות כלכלית/קשיי פרנסה
3.58	31%	22%	18%	12%	9%	8%	עמידה בתנאי סף כמותיים לתמיכת משרד התרבות
3.49	29%	22%	20%	16%	9%	4%	חוסר זמן/לחץ זמן
3.36	21%	24%	30%	17%	7%	2%	יחסים עם הגוף/אולם המארח
3.23	20%	24%	20%	23%	10%	2%	מציאת חלל/מרחב להצגה
3.04	16%	21%	21%	21%	14%	7%	בדידות מקצועית/חוסר בשותפים
2.88	19%	12%	18%	17%	22%	12%	עמידה בתנאי סף לתמיכת מפעל הפיס
2.79	14%	16%	20%	20%	21%	8%	עמידה בתנאי סף לתמיכה ממקורות אחרים (לדוגמה: קרנות, פסטיבלים)

15 יוצרים עצמאים רואים בערך של חופש אפנותי פקור משמעותי ביותר לתמיכה וחוסן בעבודתם. הנאה מעבודה לצד עצמאות ושליטה במרכיבי ההפקה מהווים אף הם מקורות חוסן עיקריים. האפשרות להשתייך לקבוצות יוצרים עצמאיות, קואופרטיב או איגוד מקצועי דורגו במקום הנפוץ ביותר.

ממוצע	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	בכלל לא	
4.62	69%	27%	2%	0%	1%	חופש אומנותי
4.52	62%	30%	5%	1%	1%	הנאה מהעבודה
4.4	57%	32%	7%	2%	2%	עצמאות ושליטה על מרכיבי ההפקה
4.39	56%	32%	9%	2%	1%	התפתחות אישית כיוצר
4.34	51%	36%	9%	1%	2%	עבודת הצוות עם שותפים ליצירה
4.17	46%	32%	16%	6%	0%	גמישות בניהול זמן
4.09	43%	35%	15%	4%	3%	היותך מוביל/ת הפרויקט
3.98	45%	28%	15%	6%	7%	תמיכה משפחתית רגשית
3.89	32%	40%	16%	10%	2%	עזרה מיוצרים אחרים/ קשר עם קולגות
3.73	34%	29%	19%	11%	7%	גמישות בחלוקת תפקידים
3.5	31%	27%	17%	14%	12%	תמיכות אחרות
3.4	32%	22%	19%	11%	17%	תמיכה משפחתית חומרית
3.22	30%	23%	12%	11%	25%	תמיכות משרד תרבות
2.75	21%	14%	17%	16%	32%	חברות בארגון גג
2.58	13%	15%	20%	19%	32%	השתייכות לאיגוד מקצועי
2.46	13%	17%	16%	12%	42%	חברות בקואופרטיב/ קבוצת אמנים עצמאית/ קבוצה לא פורמלית

69% מהיוצרים העצמאים ציינו את החופש האמנותי כמקור חוסן עבורם במידה רבה מאוד. 62% ציינו כמקור חוסן את ההנאה מהמעבודה ו-57% את העצמאות והשליטה במרכיבי ההפקה כמקורות חוסן במידה רבה מאוד.

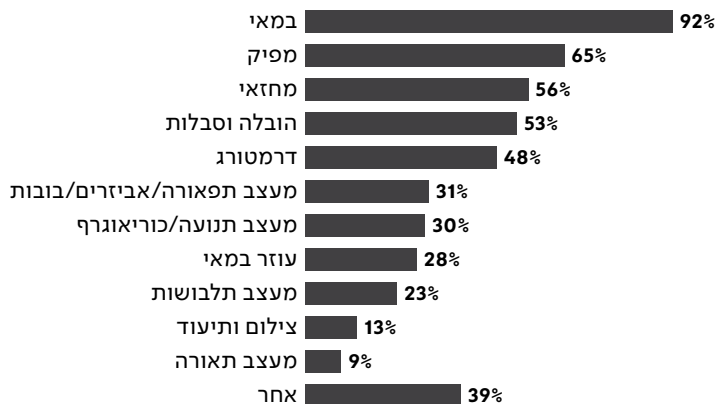
16 תפיכה מבן/בת הזוג ומהמשפחה בפישור הרגשי ובחומרי צוינו אף הם כמקורות תפיכה חשובים.

69% מהיוצרים העצמאים ציינו את התמיכה הרגשית של בן/בת הזוג כמקור תמיכה חשוב במידה רבה או רבה מאוד. 41% ציינו את התמיכה הכלכלית של בן/בת הזוג כמקור תמיכה חשוב במידה רבה או רבה מאוד.

ממוצע	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	בכלל לא	לא רלוונטי	
4.48	49%	20%	6%	3%	0%	21%	כתומכ/ת רגשי
3.37	27%	14%	11%	10%	4%	34%	כמפרנס/ת במשק הבית

70 יוצרים עצמאים נדרשים להיות רבי כישורים שכן הם פמלאים תפקידים רבים בהפקה. מלבד היותם במאים, היוצרים מעורבים באופן אינטנסיבי גם בתפקידים נוספים כגון הפקה, הובלה וסבלות.

במקביל לכך שכמעט כל היוצרים משמשים בתפקיד הבימאי בהפקותיהם, 65% מהם הם גם המפיקים, 56% מחזאים, ו-53% עוסקים גם בהובלה וסבלות. תפקידים מרכזיים נוספים הם דרמטורגיה ועיצוב.

פרק 02

מגדר

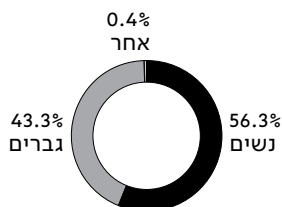
נשים בתעשיית התיאטרון העצמאי מגדירות מחדש את גבולות היצירתיות וההבעה ומביאות לבמה נקודות מבט רעננות אמיצות וחדשניות. למרות שהן מהוות רוב (קטן) בקרב היוצרים העצמאים ולמרות תרומתן המשמעותית, נשים בתעשיית התיאטרון העצמאי מתמודדות לעתים קרובות עם אתגרים מערכתיים, לרבות גישה מוגבלת למימון עקב חסמים מובנים, תת ייצוג בתפקידי מנהיגות ועוד. הנתון המעיד במיוחד על עומק האתגרים והפערים הוא העובדה ש-50% מהנשים היוצרות העצמאיות אומרות שהמגדר משפיע לרעה על עבודתן המקצועית, לעומת רק 5% בקרב היוצרים הגברים.

תפוקת העשייה של נשים זהה לזו של גברים למרות שהקריירה שלהן במוצע קצרה יותר (13 שנים לעומת 16 שנים אצל גברים). השנים הדומיננטיות בקריירה בקרב נשים הן בין גיל 20 ל-40. ככל שמסתכלים על שלבים גבוהים יותר בקריירה, יש פחות ופחות נשים בשדה. הנתון הזה מצטרף למגמה מוכרת בשדה האמנות של נשים שנפלטות מהמקצוע עקב לחצים של פרנסה, הקמת משפחה ומחזורים של הריון ולידה אשר משפיעים באופן דרמטי על התפתחות הקריירה בקרב נשים. ייחודה של היצירה העצמאית אשר נמצאה במחקר כאחת החוזקות המרכזיות בקרב יוצרים ויוצרות, היא בחופש האמנותי להביא לידי ביטוי יצירתיות, דעות ותשוקות. על כן, למרות החסמים שמתארות נשים, ניתן להניח שהן מעדיפות לפעול בשדה היצירה העצמאית כיוון שהוא מאפשר חופש אמנותי וחופש פעולה, על פני שדה התיאטרון הרפרטוארי שמתאפיין בחסמי כניסה מוסדיים ואישיים.

01 נשים פהוות את הרוב (קטן) בקרב היוצרים העצמאים. יחס מגדרי זה שונה באופן מהותי מהמצב הקיים בשדה התיאטרון הרפרטוארי, שם שיעור הבמאים הגברים הוא בין 70-80% בשנים האחרונות.⁶

בקרב יוצרים, נשים מהוות את הרוב בפער קטן יחסית של 56% מול 43% גברים.

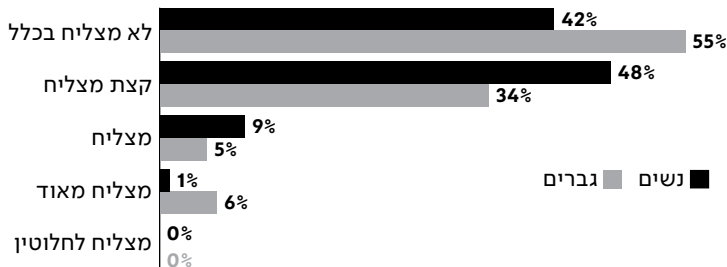
מהו המגדר שלך?

02 כ־90% מהגברים והנשים מעידים שיכולת ההתפרנסות שלהם מהמקצוע היא מעטה. גברים ציינים אי יכולת להתפרנס מהמקצוע בשיעורים גבוהים יותר מאשר נשים. באופן כללי, התמונה דומה כאשר לא נשים ולא גברים מצליחים להתפרנס מיצירה עצמאית באופן מלא. הפשמעות היא לפעשה שעל פי הסקר שלנו אין הבדל ניכר ביכולת ההתפרנסות מיצירה עצמאית בין גברים לנשים.

90% מהנשים ו־91% מהגברים מדווחים שהם לא מצליחים או מצליחים רק במידה מועטה להתפרנס מיצירה עצמאית. אחוז גבוה יותר של גברים (56% לעומת 42%) מעידים שהם לא מצליחים להתפרנס בכלל מהמקצוע. בקטגוריות הקיצוניות של מצליח מאוד יש 6% גברים ורק 1% נשים.

עד כמה אתה מצליח להתפרנס מעבודתך כיוצר עצמאי בתיאטרון? (רק מיצירת הפקות והרצתן, השאלה רלוונטית גם למובילי קבוצת תיאטרון נתמכת)

03 לנשים יש קריירה קצרה יותר מאשר לגברים, כאשר הוותק הממוצע של נשים עומד על 13 שנים בעוד בקרב גברים הוא 16 שנים. אך התפוקה היצרית לשנה דושה בקרב נשים וגברים ביחס לפספר הופעות.

נמצא כי ממוצע הגיל להפקה ראשונה 30, זהה גם בקרב נשים וגם בקרב גברים. וותק מוגדר ע"פ מתי נוצרה היצירה הראשונה. מדוע קריירה של נשים קצרה יותר מזו של גברים? השערה אחת היא כי חלק מהנשים נאלצות לקטוע את הקריירה שלהן בשל הריון ולידה.

ותק בשנים מספר משנת היצירה הראשונה	מספר הפקות בשנה
נשים 13	0.6
גברים 16	0.6

04 מהן השנים הדומיננטיות יותר במהלך הקריירה? פילוח הגילאים בין גברים לנשים מראה כי בגילאים הצעירים 20 עד 40 יש יותר נשים מגברים הפגדירות עצמן יוצרות עצמאיות, בהשוואה לגילאי 40 עד 60 בהם ההורות איננטליבית. המשפעות היא שלקראת גיל 40 ואחריו יש ירידה במספר הנשים. לעומת זאת, בקרב גברים ניכרת עלייה, וירידה קטנה ופחות דרסטית לקראת גיל 50.

תופעה מוכרת ברוב תחומי האמנויות היא שבשלבם מוקדמים של לימודים ותחילת קריירה יש שוויון מגדרי יחסי ואף רוב לנשים. ככל שמסתכלים על שלבים גבוהים יותר של הקריירה שבהם לחצים של פרנסה והתמודדות על מסלול חיים שכולל הקמת משפחה והורות אנו רואים שמספר נכבד של נשים נפלטות מהמקצוע ומסתמן רוב גברי.

בקרב יוצרים מבוגרים מאוד בגילאי 60 פלוס, יש הרבה יותר גברים מאשר נשים. ייתכן שזה קשור לכך שהם משתייכים לדור בו מבנה ההזדמנויות של נשים להכנס לתיאטרון היה לרעתן ולכן בדור הזה יש יותר גברים.

גיל	20-29	30-39	40-49	50-59	60+
אישה	4%	39%	30%	17%	10%
גבר	6%	20%	29%	21%	24%

הסוגיות הבאות התבהרו מתוך שאלה שעסקה באתגרים וחוזקות של יוצרים שנשאלו עד כמה אתה מרגיש שמאפייניך האישיים הבאים משפיעים על יכולתך להצליח כיוצר תיאטרון עצמאי (לא על תוכן האמנות)?

05 להורות יש השפעה שונה על קריירה בקרב נשים ובקרב גברים. יותר נשים פעידות כי ההורות משפיעה לרעה על הקריירה שלהן לעומת גברים, בנוסף האחוזים בקרב גברים ונשים המעידים על השפעה חיובית של הורות על הקריירה היא זהה. הורות משפיעה לרעה על קריירת היצירה העצמאית של נשים יותר מאשר של גברים.

42% מהנשים אומרות שהורות משפיעה עליהם לרעה לעומת רק 23% מהגברים. גם בקרב נשים וגם בקרב גברים יש מי שמעידים שהורות משפיעה עליהם לטובה: 38% בקרב הנשים ו 34% בקרב הגברים.

06 להריון ולידה נכרת השפעה פשמעותית על קריירה של נשים כאשר לפעולה מפחצית מהן דיווחו על השפעה רעה לעומת אחוז נמוך יותר של גברים. הנתון הזה פחזק את הצורך לתת לאפניות רשותות במחוג, ולפנול להורדת חסמים במבחני התמיכה של משרד התרבות שאחד הקריטריונים הפופיעים בהם לקבלת תפיכה הם רצף עבודה. שינויים אלה יאפשרו לנשים להחזיק ולפתח את הקריירה שלהן במהלך השנים בהן הן נמצאות במעגל של הריון ולידה.

52% מהנשים מעידות שהריון ולידה משפיעים עליהן לרעה לעומת 21% מהגברים.

07 כמחצית מהנשים העידו כי המגדר משפיע לרעה על עבודתן המקצועית זאת לעומת אחוז כמעט אפסי של גברים. זהו נתון משפעותי שלא ניתן להתעלם מפנו וכדי להבין אותו יותר לעופק נדרש הפשך מחקר איכותני.

50% מהנשים אומרות שהמגדר משפיע לרעה על עבודתן המקצועית, לעומת 5% גברים.

08 אי ודאות כלכלית וקשיי הכנסה הם חלק פשגרת חייו של יוצר או יוצרת עצמאית ונפצאו כמרכיבים בעלי השפעה גדולה מאוד בקרב נשים באחוז גבוה יותר פאשר בקרב גברים.

80% מהנשים מדווחות על אתגר של אי ודאות כלכלית וקשיי הכנסה לעומת 72% מהגברים.

09 קריירה של יוצרים עצמאיים נשענת לרוב על תמיכה של כספי ציבור

על כן ליכולת העמידה בתנאי סף בתבחינים של מבחני התמיכה יש חשיבות רבה. הסקר מעלה תמונה לפיה למעלה מ-50% מהיוצרים פעילים על קשיים בעמידה בתנאי הסף של מבחני התמיכה של משרד התרבות והספורט באחוזים גבוהים יותר בקרב נשים לעומת גברים.

61% מהנשים מעידות על קשיים בעמידה בתנאי הסף של מבחני התמיכה של משרד התרבות והספורט לעומת 52% מהגברים.

10 ממצא נוסף הוא שאחוזים גבוהים יותר של נשים פעילות על קושי בעמידה בתנאי סף במבחני התמיכה של מועצת הפיס לתרבות ואמנות.

37% מהנשים מעידות על קשיים בעמידה בתנאי הסף של מפעל הפיס. לעומת 33% מהגברים.

11 חוסר הוודאות הכלכלית שנמצאה כמרכיב בעל השפעה גדולה, באה לידי ביטוי גם בממצא לפיו תמיכות משרד התרבות הן פקור לחוזקה עבור יוצרים עצמאים אשר מתקשים לבסס קריירה עצמאית בלעדיהן ללא הבדל בין גברים לנשים.

53% מהנשים ו-52% מהגברים העידו על חשיבותן של תמיכות משרד התרבות.

12 קריירה של יוצרת דורשת מקורות של תפיכה רגשית וחומרית הפאפשרת עפידות וחוסן. לפעלה מחצי מהנשים פעידות על עזרה בתפיכה משפחתית חומרית לעופת גברים אשר נעזרים פחות במשפחה. הפרכיב של תמיכה רגשית נמצא כמשפעותי ומרכזי פאוד כמקור חוזקה עבור יוצרים עצמאים הן בקרב נשים והן בקרב גברים.

61% מהנשים העידו על כך שהן מוצאות עזרה בתמיכה משפחתית חומרית לעומת 43% מהגברים. תמיכה רגשית נמצאה כחוזקה באותה מידה בקרב נשים 73% ובקרב גברים 71%.

13 מרכיב נוסף שנמצא כמקור חוזקה וחוסן עבור יוצרים, הוא הקשר עם קולגות אשר מפיג את הבדידות של היוצר העצמאי ופאפשר שיתוף, התנסות ולמידת עפיתים. באחוזים גבוהים יותר בקרב נשים לעומת גברים.

79% מהנשים העידו על קשר עם קולגות כמקור חוסן גבוה לעומת 63% מהגברים.

14 מפד נוטף שנבדק ונמצא כמקור חזקה בעל השפעה גבוהה הוא תפקידו של היוצר העצמאי כמוביל בתוך הפרויקט ההפקתי, כאשר אחוזים גבוהים יותר של גברים לעומת נשים העידו שתפקיד ההובלה בפרויקט חשוב להם.

84% מהגברים העידו שהובלת הפרויקט חשובה להם לעומת 72% מהנשים.

15 החופש האמנותי, חירותו של האמן ללכת אחר היצירתיות, לשאוף להביא לידי ביטוי את דעותיו ותשוקותיו נמצא באופן גורף כמרכיב חוזקה הן עבור גברים והן עבור נשים. נתן להנח שזו אחת הסיבות המרכזיות של יוצרים בבחירה להיות יוצרים עצמאים. הם פעדיפים את העצמאות על פני הדרישה להתיישר לתוך מסגרת פסוימת שעלולה לכבול את החופש האמנותי שלהם.

96% מהנשים ו 90% מהגברים העידו על עצמאות ושליטה כמרכיב מרכזי בעבודתם.

פרק 03

גיוון סגנונות

ייחודה של היצירה העצמאית היא ביכולת לעסוק באופן חופשי במגוון של ז'אנרים, בחציית הגבולות וטשטוש או ביטול הגבולות בין הז'אנרים השונים ולהביא לבמה חדשנות ותעוזה. על כן, לא בכדי העידו יוצרים, כי הם בוחרים לפעול בתחום היצירה העצמאית בגלל חופש הפעולה שהיא מאפשרת להם.

שאלה מהותית שעלתה במהלך המחקר היא לגבי תפקידה של מדיניות התרבות בתחום התיאטרון העצמאי. האם תפקידה של המדיניות הוא לזהות את המגמות בתחום המעודדות חדשנות, יצירתיות וגיוון ולתמוך בצמיחה עתידית, או שמא תפקידה הוא לעסוק רק בהסדרת הקיים.

מניתוח נתוני הסקר של הז'אנרים בהם עוסקים היוצרים ניכר שמעל 50% מהיוצרים בישראל עוסקים בז'אנרים שאינם מבוססי מחזה. המגוון והחדשנות נתקלים בחסם כאשר היוצרים מבקשים להיתמך על ידי מבחני התמיכה של משרד התרבות ומתבהרת תמונה לפיה מבחני התמיכה מותאמים בבסיסם לתיאטרון הרפרטוארי. לדוגמא ז'אנר הפרפורמנס, שנוכח יותר ויותר בשדה איננו מתיישב באופן מלא בתוך הקריטריונים של התמיכה שכן הוא פועל באופן דומה יותר למחול המבוסס על עבודות קצרות המופיעות במסגרת אירועים מיוחדים או פסטיבלים.

מבין האחוזים הנותרים ניתן לראות שהמסה הגדולה של היוצרים עדיין פועלים בז'אנר מבוסס מחזה ונשאלת השאלה מדוע. עולה כאן שאלה של סיבה ומסובב – האם נטייתם של יוצרים בשדה התיאטרון העצמאי בישראל ליצירה מבוססת מחזה היא זו שכיוונה את עיצוב מדיניות התמיכה, או שמבחני התמיכה המכוונים

כיום לתיאטרון מבוסס מחזה הם אלו המניעים את השדה לכוון זה ולמעשה לא מאפשרים לז'אנרים נוספים להתפתח באופן משמעותי. נתון מעניין מתייחס לממד המגדרי. גברים הם שמרניים יותר מבחינה סגנונית ומרוכזים בתיאטרון מבוסס מחזה בעוד נשים נוטות ליותר גיוון בסגנונות. מרכז העשייה בתחום התיאטרון העצמאי בישראל נמצא כיום בתל אביב בה ממוקמים רוב מרכזי הפרינג' המוכרים והנתמכים שבהם מועלות הפקות המרכזיות ובהם מתאפשר להפקות נוספות להתפתח. על כן היותה שמרנית יחסית הוא נתון מפתיע. שכן בין ההצגות שעלו בבכורה באותם מרכזים הנטייה היא להפקות מבוססות מחזה ופחות בינתחומיות או בסיווג סגנוני אחר. הסוגיה הזו חוזרת חזרה לשאלה המורכבת ביחס לתפקידה של המדיניות.

01 מעל 50% מהיוצרים בישראל עוסקים בז'אנרים שאינם מבוססי מחזה.

יותר מ 50% מהיוצרים העצמאים בישראל עוסקים בז'אנרים אלטרנטיביים שאינם מבוססי מחזה (הז'אנר המקובל בתיאטרון הרפרטוארי בישראל) ולרובם אין מענה במבחינת התמיכה.

הקריטריונים של מבחני התמיכה נגזרים מתוך עולם התוכן של התיאטרון הרפרטוארי הישראלי: מספר שחקנים וכמות הרצות.

02 לצרות שיוצרי תיאטרון עצמאים רבים יוצרים במגוון ז'אנרים, ניכרת נטייה בולמת ליצירה בשני ז'אנרים עיקריים – תיאטרון מבוסס מחזה ופרפורמנס שיחד מהווים את שני האיפיונים הז'אנריים הנפוצים ביותר בקרב היוצרים.

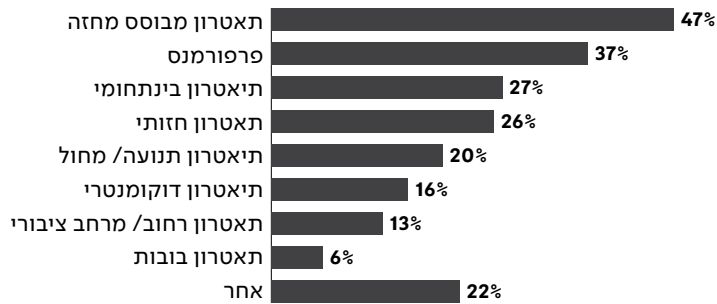
סביר לייחס זאת למגבלות של תבחיני התמיכה שתומכים בעיקר בעשייה תיאטרונית. יש כאן סוגיה מהותית – האם זה תולדה של מבחני התמיכה שבאים לתת מענה לצרכים קיימים וכך מתקבעת תמונת מצב שלא מאפשרת לגיוון ז'אנרי להתפתח או לחלופין זהו האופי של התיאטרון העצמאי המקומי ומבחינת התמיכה נענים לצורך. בכל מקרה נשאלת השאלה מהו חזון מדיניות התרבות בתחום התיאטרון העצמאי והאם אין מקום למדיניות עצמה לעודד יצירה מקורית ומגוונת יותר.

דוגמא לכך הן יצירות פרפורמנס אשר דומות יותר במהותן ליצירות מחול במסגרת עבודות קצרות אך על פי מבחני התמיכה רק עבודה באורך 50 דקות יכולה להתמך. – בניגוד לעובדה שעולם הפרפורמנס מאופיין בכך שלעיתים קרובות מדובר במופעים קצרים שאינם "רצים" כמו תיאטרון מבוסס מחזה או מחול, אלא

במסגרת אירועים מיוחדים/פסטיבלים.

כמעט מחצית (47%) מהיוצרים מגדירים את הז'אנר העיקרי של עשייתם האמנותית ככוללת תיאטרון מבוסס מחזה. יותר משליש מהיוצרים (37%) מגדירים אותו ככולל פרפורמנס. כרבע מגדרים אותו ככולל תיאטרון בינתחומי (27%) וחזותי (27%).

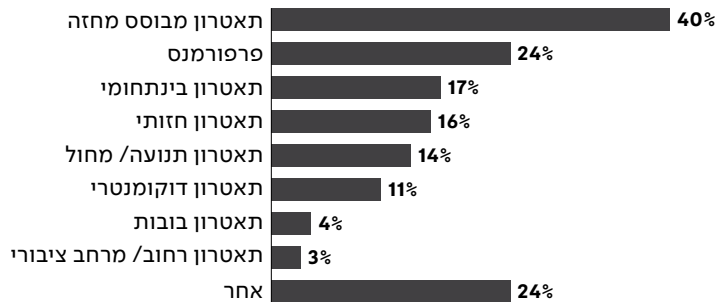
כיצד תגדירו את הז'אנר העיקרי של העשייה האמנותית שלכם?

03 כשאנו שואלים באופן ספציפי על הסגנון שאפיין את ההפקה האחרונה של היוצר מתקבלת תשובה לפיה בולטים בשכיחותם, בסדר יורד, תיאטרון מבוסס מחזה, פרפורמנס, תיאטרון בינתחומי, ותיאטרון חזותי. שכיחותו של תיאטרון מבוסס מחזה כמעט כפולה מהז'אנר השני בשכיחותו – פרפורמנס. יותר מ-50% מהיוצרים העצמאים בישראל מסמנים עצמם בז'אנרים אלטרנטיביים שאינם מבוססי מחזה (שמקובלים ברפרטוארי) ולהם אין פענה במבחני התמיכה.

הז'אנר המוביל בסגנון ההפקה האחרונה הוא תיאטרון מבוסס מחזה (40%) ואחריו, בהפרש גדול, פרפורמנס (24%), תיאטרון רב תחומי (17%), ותיאטרון חזותי (16%). הקטגוריה "אחר" היא גדולה יחסית אולם מכילה מספר רב של הגדרות צרות ושונות. האיפיונים הז'אנריים המובילים בקטגוריה "אחר" הם מופע מוזיקלי/קברט/אופרה עם 5% מההצגות (13 הצגות), ומונדרמה עם 2% מההצגות (6 הצגות). שאר הקטגוריות ב"אחר" קטנות עוד יותר.

כיצד תתארו את סגנון ההפקה שיצרתם?

04 ליוצרים גברים יש נטייה סגנונת שונה פלנשים. גברים הם יותר שמרנים מבחינה סגנונת מיוצרות נשים ומרוכזים בעיקר בתיאטרון מבוסס מחזה. הז'אנר הפופולרי אצל נשים הוא פרפורמנס והגיוון הסגנוני אצל יוצרות הוא פולרליסטי ופוזור יותר.

— 23 אצל גברים יש פחות גיוון והז'אנר הרווח הוא תאטרון מבוסס מחזה. 61% מהגברים יצרו את הפקתם האחרונה בז'אנר זה כאשר הבאים אחריו מופיעים באחוזים נמוכים משמעותית – תיאטרון חזותי (16%). לעומת זאת, אצל נשים התחום הדומיננטי הוא פרפורמנס ש 29% מהיוצרות עסקו בו בהפקתן האחרונה ואחריו תיאטרון מבוסס מחזה (25%).

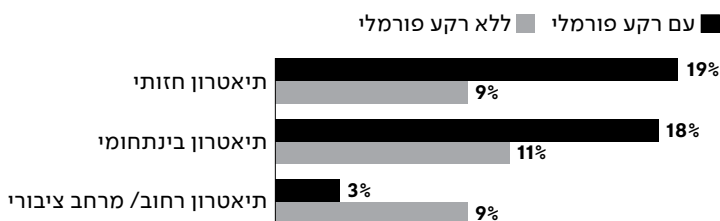
שלושת מאפייני הז'אנרים המובילים של ההפקה האחרונה (בניכוי הקטגוריה "אחר") לפי מגדר

גברים		נשים	
ז'אנר		ז'אנר	
פרפורמנס	29%	תאטרון מבוסס מחזה	61%
תאטרון מבוסס מחזה	25%	תאטרון חזותי	16%
תאטרון בינתחומי	20%	פרפורמנס	15%

ליוצרים בעלי רקע של השכלה גבוהה בתחום התיאטרון יש נטיות סגנוניות ייחודיות. הם נוטים לעסוק יותר בתיאטרון חזותי ובינתחומי ופחות בתיאטרון רחוב או במרחב הציבורי.

יש קשר בין נטייה ז'אנרית לבין השכלה פורמלית בתחום התיאטרון. בקרב שתי הקבוצות, הז'אנרים המובילים הם תיאטרון מבוסס מחזה ופרפורמנס אולם ניכרת נטייה גדולה יותר בקרב בעלי הרקע הפורמלי לעסוק בתיאטרון חזותי ובמתחומי (19% ו-18% בהתאמה אצל יוצרים עם רקע השכלתי פורמלי בתיאטרון לעומת 9% ו-11% ליוצרים ללא רקע) ונטייה פחותה (3% לעומת 9%) לעסוק בתיאטרון רחוב או במרחב הציבורי.

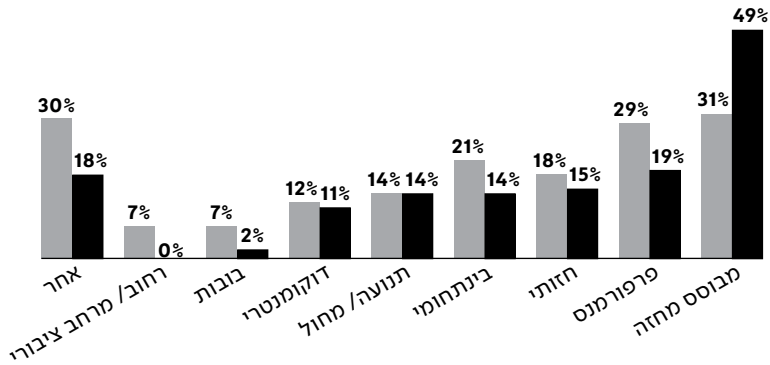
הסגנונות בהם ניכר הבדל משמעותי בין יוצרים בעלי וחסרי רקע של השכלה פורמלית בתחום התיאטרון

05 מרבית מרכזי הפרינג' המרכזיים בתל אביב (תמונע, צוותא ת"א, הספמה, הבית, האקדמיה/ אלפא) מסתמנים כשמרנים יותר מבחינה סגנונית מאשר מוסדות אחרים בתל אביב או מחוצה לה. בין ההצגות שעלו בבכורה במרכזי הפרינג' המרכזיים בתל אביב נוטים יותר להיות מבוססי מחזה ופחות בינתחומיים או בסיווג סגנוני אחר.

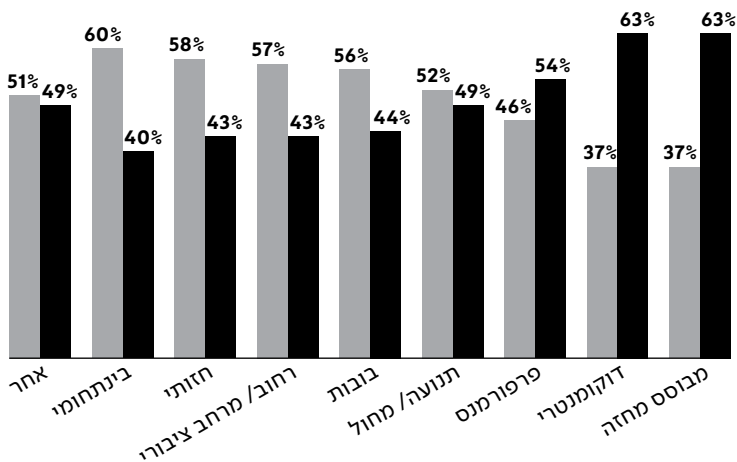
למרות היותה המרכז התרבותי הגדול בישראל, תל אביב מסתמנת כשמרנית יותר מהפריפריה בכל הקשור לגיוון סגנוני בתיאטרון עצמאי. בהשוואה בין הצגות שעלו בבכורה במרכזי הפרינג' המרכזיים בתל אביב (תמונע, צוותא ת"א, הספמה, הבית, האקדמיה/אלפא) לבין אלו שעלו במקומות אחרים בת"א או במרכזי הפרינג' מחוץ לתל אביב, התגלה שיעור גדול יותר של תיאטרון מבוסס מחזה (49% במרכזי הפרינג' בתל אביב לעומת 31% מחוצה להם) ושיעור קטן יותר של הופעות בינתחומיות (14% לעומת 21%), או מסוג שהוגדר על ידי היוצרים "אחר" (18% לעומת 30%). הערה: ממצאים אלו תקפים גם בהשוואה רק בין מרכזי הפרינג' המרכזיים בת"א למרכזי הפרינג' והתיאטראות הקטנים האחרים מחוצה לה (פרינג' באר שבע, בית מזי"א ירושלים, פרינג' נצרת, הזירה הבינתחומית, עכו).

■ בכורה במרכזי הפרינג' בתל אביב
 ■ בכורה מחוץ למרכזי הפרינג' בתל אביב (או מחוץ לת"א)

06 ליצירות תיאטרון עצמאיות מבוססות פחזה יש סיכוי גבוה יותר לזכות לפספר הרצות גבוה בהשוואה לרוב סגנונות התיאטרון האחרים.

63% מיצירות התיאטרון העצמאיות מבוססות מחזה מגיעות ליותר מ-10 הרצות. הממצא מובהק סטטיסטית. שיעור זה הוא הגבוה ביותר בהשוואה לשאר הסיווגים הז'אנריים (מלבד תיאטרון דוקומנטרי). הדבר עשוי להצביע על כך שתיאטרון פרינג' מבוסס מחזה הוא פופולרי ביותר בקרב הקהל. עם זאת, מספר ההרצות הגדול יותר עשוי להיות קשור גם לפקטורים אחרים כגון זהות הבמאי (ראינו שאצל יוצרים גברים יש נטייה ליצור בסגנון זה).

■ מעל 10 הרצות ■ 10 הרצות ומטה

פרק 04

כלכלה עצמאית

יצירה עצמאית בתיאטרון בישראל אינה מסוגלת לפרנס את רובם המכריע של היוצרים. הם לא משתכרים כלל או משתכרים סכום קטן מההפקות שהם יוצרים, על אף העבודה הרבה המושקעת. בשל כך, רבים מהיוצרים נאלצים לחפש את רוב פרנסתם מחוץ לתחום ביצירה העצמאית. כיוצרים עצמאים רובם יכולים להיות מוגדרים כ"עובדים בסיכון" והם מתקשים לדאוג לביטחונם הכלכלי, במיוחד הצעירים והמבוגרים שבהם. מיעוט בלבד מהם דואג לבטחונם הכלכלי הנוכחי והעתידי באמצעות הפרשות לקרנות פנסיה או השתלמות או החזקת ביטוחים וחסכונות.

יוצרים חווים את הקושי הכלכלי כאתגר גדול ומשמעותי והם מודעים להשלכותיו הפרקטיות על יכולת היצירה שלהם. אי השוויון הכלכלי מתגלה כמרכיב המתערב ביכולת היצירה העצמאית. **רוב היוצרים העצמאים מזהים את עצמם כבני מעמד כלכלי בינוני ומעלה, דבר המעיד על ייצוג חסר של מעמד כלכלי נמוך.** יוצרים המגיעים ממעמד כלכלי נמוך מוצאים את עצמם בעמדת נחיתות מול יוצרים המגיעים ממעמד כלכלי גבוה יותר. ככל שהמעמד הכלכלי נמוך יותר, הקושי הכלכלי המקצועי משמעותי וגדול יותר. יוצרים המגיעים מרקע מעמדי נמוך חווים פגיעה ביכולת היצירה שלהם, בעוד שיוצרים המגיעים מרקע כלכלי בינוני ומעלה מוצאים שיכולתם הכלכלית עוזרת להם להתגבר על מכשולים פרקטיים בתהליך יצירתם.

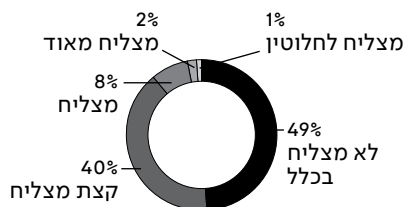
01 רוב הכנסתם של היוצרים העצמאים בתיאטרון לא מגיעה ליצירתם העצמאית אלא מעבודות אחרות מהן הם מתפרנסים. תופעה זו מוכרת בעולם וידועה גם בשם MOONLIGHTING.⁷

במוצע רק כרבע (24%) מהכנסותיהם של היוצרים מגיעות מהיצירה העצמאית ורוב ההכנסה מתקבלת מעבודות נוספות בהן הם עוסקים.

02 הצורך לעבוד בעבודות נוספות נוצר בשל העובדה שיוצרים עצמאים בתיאטרון לא מצליחים, חרף מאמצייהם, להתפרנס מיצירתם העצמאית. עובדה זו שמה את היוצרים העצמאים במצב של "עובדים בסיכון" (WORKER/ PRECARIOUS).

רוב היוצרים לא מצליחים להתפרנס מיצירתם העצמאית. 49% טוענים שהם לא מצליחים בכלל להתפרנס מיצירתם. רק כ-11% טוענים שהם מצליחים להתפרנס במידה כלשהי (מצליח+מצליח מאוד+מצליח לחלוטין).

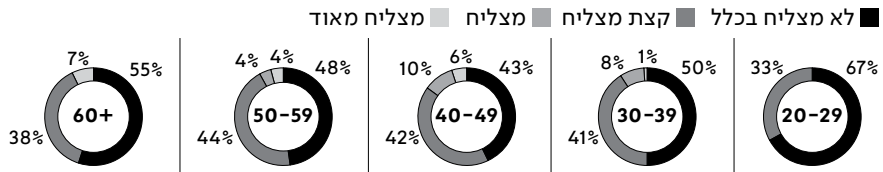
האם אתה מצליח להתפרנס מעבודתך כיוצר תיאטרון עצמאי?

03 היכולת להתפרנס מהעבודה כיוצר עצמאי קשורה לגיל היוצרים. ליוצרים בגילאי הביניים 40-49 יש סיכוי טוב יותר להצליח להתפרנס מהיצירה העצמאית אך הוא עדיין נמוך מאוד.

צעירים עד גיל 30 לא מצליחים בשום אופן להתפרנס מעבודת היצירה – אף לא אחד מהיוצרים בגילאים אלו טוען להצלחה בכך. שיעור זה עולה באופן קל בגילאי ה-30–39 ל-9% שמצליחים להתפרנס במידה זו או אחרת מיצירתם ול-15% בגילאי ה-40–49. בשכבות הגיל המבוגרות יותר שיעור המצליחים להתפרנס יורד שוב ל-8%. בכל מקרה, אלו מספרים נמוכים מאוד. גם בשכבת הגיל 40–49 המובילה ביכולת להתפרנס מעבודת היצירה העצמאית – 85% אינם מצליחים בכך.

האם אתה מצליח להתפרנס מעבודתך כיוצר תיאטרון עצמאי?

04 יכולת הפרנסה המוגבלת והיוחס של היוצרים העצמאים יעובדים בסיכון מדאיגה עוד יותר לאור זאת שמינוט בלבד מהיוצרים דואג לבטחונם הכלכלי הנוכחי והעתידי באמצעות הפרשות לקרנות פנסיה או השתלמות או החזקת ביטוחים וחסכונות.

יש חוסר בעייתי בהפרשות וחסכונות בקרב יוצרים עצמאים. רוב היוצרים לא מפרישים לעצמם קרן פנסיה מעבר להפרשת החובה, לא מפרישים לקרן השתלמות ולא מחזיקים בביטוח תאונות אישיות או תכנית חסכון/פקדון.

קצת מצליח	מצליח	מצליח מאוד
35%	65%	0%
32%	68%	0%
31%	69%	0%
24%	76%	0%

05 גם בתחום הביטחון הכלכלי, כמו ביכולת להתפרנס, פעילות ליצירת ביטחון כלכלי נפוצה יותר בקרב יוצרים בגילאי 39-40 ו-30-39.

אנשים מבוגרים יותר מפרישים לפנסיה ומחזיקים בביטוח תאונות אישיות בשיעורים גבוהים יותר מאשר צעירים. קרנות השתלמות ופקדונות נפוצים יותר בגילאי הביניים ובגילאים +60. רק 17% מגילאים שמתחת ל-30 דואגים להפרשות ביטוח וחסכונות.

קצת מצליח	מצליח	מצליח מאוד
17%	39%	44%
83%	61%	56%
17%	41%	42%
83%	59%	44%
17%	33%	38%
83%	67%	52%
17%	30%	19%
83%	70%	81%

06 יכולת הפרנסה המוגבלת וחוסר הבטחון הכלכלי הוא תוצאה של העובדה המטרידה, שרוב היוצרים לא לוקחים כלל שכר עבור עבודתם כיוצרים עצמאים או שמסתפקים בשכר מוצט, שאינו סביר ביחס לעבודה הרבה המושקעת ביצירתם.

שני שלישי מהיוצרים בכלל לא לקחו שכר על הפקתם האחרונה, ומאלו שלקחו שכר על הפקתם האחרונה ממוצע השכר עבור ההפקה היה 6900 ש"ח.

07 הרוב המכריע של היוצרים העצמאים פזזה את עצמו כבן מעמד כלכלי בינוני ומעלה

82% מהנחקרים מצהירים על עצמם כמעמד בינוני ומעלה. 18% מהנחקרים מצהירים על עצמם כמעמד נמוך או בינוני-נמוך. הזיהוי של מעמד כלכלי נעשה פה לפי דיווח עצמי ולא לפי קריטריונים אובייקטיביים, אך לצורך ההשוואה – בשנת 2016 הוערך שיעורם של בני המעמד הכלכלי הנמוך בישראל כ-35% מהאוכלוסיה, דבר המעיד על ייצוג חסר של מעמד כלכלי נמוך בקרב יוצרי התיאטרון העצמאים.⁸

—
29

08 מעמד כלכלי משפיע במידה חיובית מסוימת על פוריותו האמנותית של היוצר.

ליוצרים ממעמד גבוה יש יותר הצגות (0.65 בשנה) מליוצרים ממעמד נמוך (0.5 בשנה). יש לציין שההבדל אינו מובהק סטטיסטית.

09 קשיי הפרנסה שהוצגו כאן ואי הוודאות הכלכלית שהודגפה לעיל מהווים עבור רוב היוצרים העצמאים אתגר מקצועי משמעותי. ככל שהפעמד הכלכלי נמוך יותר, הקושי הכלכלי המקצועי משמעותי וגדול יותר.

77% מהנחקרים אומרים שאי הוודאות הכלכלית וקשיי הפרנסה מהווים אתגר מקצועי עבורם במידה רבה או רבה מאוד. אי הוודאות הזו נחוות בדרגה שונה לפי

המעמד הכלכלי ממנו מגיעים היוצרים. 86% מבין היוצרים שמגיעים ממעמד כלכלי נמוך מדווחים שאי הוודאות הכלכלית וקשיי הפרנסה מהווים אתגר עבורם במידה רבה או רבה מאוד לעומת 77% מהיוצרים ממעמד כלכלי בינוני ורק 69% מהיוצרים ממעמד גבוה.

עד כמה אי הוודאות הכלכלית וקשיי הפרנסה מהווים אתגר

מעמד כלכלי נמוך	מעמד כלכלי בינוני	מעמד כלכלי גבוה	
6%	2%	2%	בכלל לא
6%	4%	10%	במידה מועטה
3%	17%	18%	במידה בינונית
23%	28%	35%	במידה רבה
63%	49%	35%	במידה רבה מאוד

10 לאור האתגר הכלכלי הגדול, יכולת היצירה העצמאית בתיאטרון תלויה בפידה רבה ברקע הכלכלי שמפניו מגיעים היוצרים העצמאים. בעוד שיוצרים המגיעים מרקע מענפי נמוך חווים פגיעה ביכולת היצירה שלהם, יוצרים המגיעים מרקע כלכלי גבוה מוצאים שיכולתם הכלכלית עוזרת להם להתגבר על פכשולים פרקטים בתהליך היצירה.

המצב הכלכלי של היוצרים משפיע גם לרעה על עבודתם האמנותית ועל יכולתם להצליח כיוצרי תיאטרון עצמאים. 78% מהיוצרים שמגיעים ממעמד כלכלי נמוך מעידים על כך שמצבם הכלכלי משפיע לרעה על יכולתם להצליח בעבודתם ומנגד שיעור דומה של 78% מהיוצרים שמגיעים ממעמד כלכלי גבוה מעידים על כך שמצבם הכלכלי משפיע לטובה על יכולתם להצליח כיוצרים עצמאים.

השפעת המצב הסוציאקונומי על היכולת להצליח כיוצר תיאטרון עצמאי

מעמד כלכלי נמוך	מעמד כלכלי בינוני	מעמד כלכלי גבוה	
39%	11%	6%	משפיע מאוד לרעה
39%	23%	4%	קצת משפיע לרעה
8%	25%	13%	לא משפיע
8%	28%	30%	קצת משפיע לטובה
6%	12%	48%	משפיע מאוד לטובה

פרק 05

מימון להפקות

— 31 הפקה של יצירת תיאטרון כרוכה בעבודה רבה ובצרכים אמנותיים וטכניים שהופכים את עלותה ליקרה. מכיוון שברוב המקרים היוצרים העצמאים אינם פועלים במסגרת של ארגון פורמלי ובעל תקציב, הם נדרשים למצוא מקורות מימון ליצירתם.

כשליש מהיוצרים שהשתתפו בסקר נטלו הלוואות מבנקים וממקורות אחרים עבור הפקות שהעלו. בנוסף לכך, רוב היוצרים העצמאים, כמעט ללא יוצא מן הכלל, נעזרו במקורות תמיכה חיצוניים. יחד עם זאת, בשל הקושי במציאת מקורות מימון חיצוניים, יש צורך לרוב בריבוי של מקורות מימון. כמחצית מהמשיבים קיבלו מימון מיותר מגורם אחד עבור לפחות אחת מיצירותיהם. מקורות התמיכה העיקריים הם משרד התרבות ומפעל הפיס, כשקרנות שונות מהוות אף הן מקור תמיכה משמעותי אך יש לציין שפילנתרופיה כמעט ואינה נוכחת בתחום היצירה העצמאית בתיאטרון, ותמיכה מרשויות מקומיות גם היא נדירה יחסית.

תמיכתם של גורמים חיצוניים אינה מתחלקת באופן שוויוני בקרב אוכלוסיית היוצרים העצמאים. בעוד שכמעט כל היוצרים המתגוררים במרכז קיבלו תמיכה כספית ביצירתם, כחמישית מהיוצרים תושבי הפריפריה מצהירים שלא קיבלו כל מימון חיצוני. שיעור מקבלי התמיכה ממשרד התרבות ומפעל הפיס דומה במרכז ובפריפריה, אולם שיעור מקבלי התמיכה מקרנות ומרשויות מקומיות כפול באיזור תל אביב לעומת הפריפריה. נראה שאופן המימון של משרד התרבות ומפעל הפיס מפלה לרעה יוצרים צעירים ויוצרים שנמצאים בשלבי קריירה התחלתיים. שכן

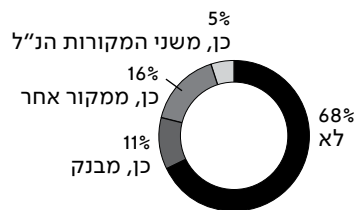
ליוצרים צעירים בעלי ותק מועט יותר בתחום היצירה העצמאית יש סיכוי קטן יותר מיוצרים מבוגרים וותיקים יותר לקבל מימון ממשד התרבות ומפעל הפיס. ליוצרים עצמאים שמצליחים לקבל מימון ציבורי ממקור אחד, קל יותר לקבל מימון ציבורי ממקורות נוספים. לדוגמה, המימון של משרד התרבות ומפעל הפיס מגיעים בעיקר לאותם יוצרים. נראה שמימון של מפעל הפיס אינו מהווה מימון חליפי מרכזי למימון של משרד התרבות – ליוצרים שאינם מקבלים מימון ממשד התרבות סיכוי נמוך לקבל מימון ממפעל הפיס (וההפך).

יחד עם זאת, תמיכות משרד התרבות ומקורות התמיכה האחרים הם מרכיב מרכזי וחשוב עבור יוצרים בסיוע לעבודתם כיוצרי תיאטרון עצמאי וכך גם התמיכה המשפחתית החומרית הנתפסת כמרכיב עזר חשוב.

01 לקיחת הלוואה היא אחת מהדרכים להתמודד עם עלויות ההפקה במקרה של מיעוט או חוסר תפיכה חיצונית. לפעלה משנ שלישי מהמשיבים לא לקחו מעולם הלוואה עבור הפקה שיצרו. פבין אלו שלקחו הלוואה, רובם עשו זאת ממקור חוץ בנקאי.

32% דיווחו שלקחו הלוואות עבור לפחות אחת מההפקות שהעלו. 11% לקחו את הלוואה רק ממוסד בנקאי. 16% לקחו את הלוואה רק ממקור חוץ בנקאי ו-5% לקחו הלוואות משני המקורות הללו.

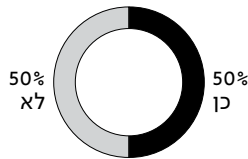
האם אי פעם לקחת הלוואה עבור הפקה שהעלית?

02 בשל הקושי במציאת מקורות מימון חיצוניים, יש צורך לרוב בריבוי של מקורות מימון. כמחצית מהמשיבים קיבלו מימון מיותר מגורם אחד עבור לפחות אחת פיצירותיהם.

50% מהיוצרים דיווחו על כך שקיבלו מימון מיותר מגורם אחד עבור לפחות אחת מפיצירותיהם.

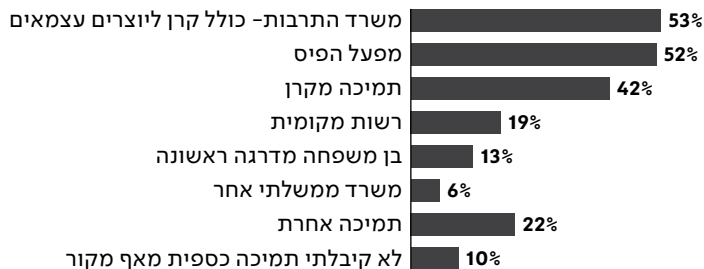
האם לפחות אחת מיצירותיך קיבלה מימון מיותר מגורם אחד?

03 רוב היוצרים העצמאים, כמעט ללא יוצא מן הכלל, נעזרו במקורות תמיכה חיצוניים. מקורות התמיכה העיקריים הם משרד התרבות ופועל הפיס. קרנות שונות צהוות אף הן מקור תמיכה משמעותי. תמיכה מרשות מקומית או מבני משפחה לרובים היא נדירה יחסית.

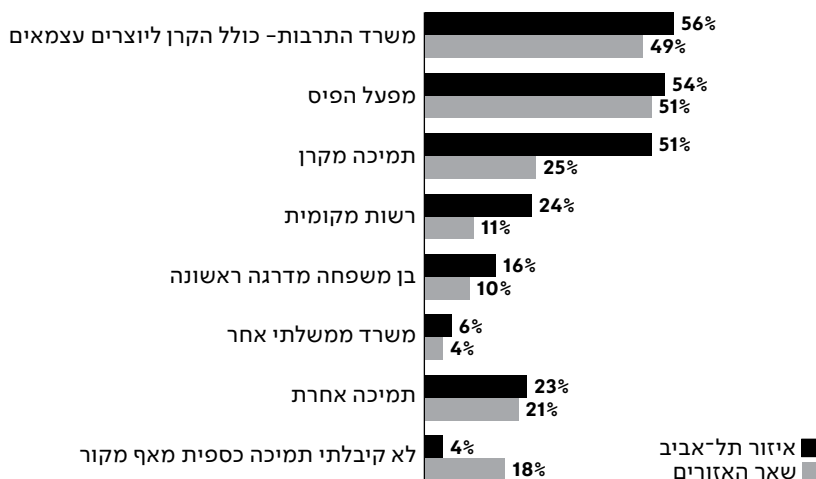
נתונים: הרוב המכריע (90%) של היוצרים נעזרו במקורות תמיכה חיצוניים עבור הפקה של יצירה עצמית. מקורות התמיכה העיקריים ביצירה עצמית בישראל הם משרד התרבות (כולל הקרן ליוצרים עצמאים) ומפעל הפיס. כמחצית מהמשיבים הצהירו כי קיבלו תמיכה כספית מאחד או יותר משני מקורות אלו. גם קרנות שונות הן מקור תמיכה מרכזי – 42% מהמשיבים קיבלו תמיכה מקרן. קרוב ל-20% מהמשיבים קיבלו תמיכה מרשות מקומית. כ-13% נעזרו בתמיכה כלכלית של בן משפחה קרוב. רק 6% קיבלו תמיכה ממשרד ממשלתי שאינו משרד התרבות.

מאילו מקורות קיבלתם תמיכה כספית עבור הפקותיכם? (ניתן לבחור יותר מאפשרות אחת).

04 כמעט כל היוצרים המתגוררים במרכז קיבלו תמיכה כספית ביצירתם לעומת כחמישית מהיוצרים תושבי הפריפריה שמצהירים שלא קיבלו כל פימון חיצוני. שיעור מקבלי התמיכה ממשרד התרבות ופפעל הפיס דופה במרכז ובפריפריה, אולם שיעור מקבלי התמיכה מקרנות ומרשויות מקומיות כפול באזור תל אביב לעומת הפריפריה.

כמעט כל היוצרים העצמאים המתגוררים באזור תל אביב קבלו מימון ממקורות שונים במהלך חייהם המקצועיים בעוד שבפריפריה רק כ-80% קבלו מימון כזה. שיעור היוצרים שקיבלו תמיכה ממשרד התרבות ומפעל הפיס מחוץ לתל אביב (49% ו-51%) קטן במקצת אך דומה לזה שבאזור תל אביב (56% ו-54%). לעומת זאת מקבלי תמיכה מקרנות ומרשויות מקומיות הם בעיקר תושבי אזור תל אביב. שיעור מקבלי התמיכה מקרנות ורשויות מקומיות בפריפריה (15% ו-11%) הוא כמחצית משיעור מקבלי תמיכות אלו באזור תל אביב (51% ו-24%). יש לציין שאין בנתונים אלו בכדי להעיד על גובה התמיכה הניתנת.

05 הפימון של עשרד התרבות ופפעל הפיס צפלה לרעה יוצרים צעירים ובשלבי קריירה התחלתיים. ליוצרים צעירים בעלי ותק מועט יותר בתחום היצירה העצמאית יש סיכוי קטן יותר מיוצרים מבוגרים וותיקים יותר לקבל פימון פמשרד התרבות ופפעל הפיס. שיעור מקבלי התמיכה מרשויות פקומיות וקרנות דומה יחסית בין יוצרים צעירים לותיקים עם פער קטן לטובת הותיקים.

יוצרים בני 20–35 ויוצרים בעלי ותק של עד 10 שנים (הערה: נתוני הגיל והוותק נמצאים במתאם גבוה), מקבלים מימון ממשרד התרבות ומפעל הפיס בשיעורים של 31% ו-29% (בהתאמה). יוצרים מבוגרים וותיקים יותר מקבלים מימון מקורות או בשיעור כפול – 58% מבני 36 ומעלה קיבלו מימון של משרד התרבות, 63% מבעלי הותק של בין 11–20 שנה ו-66% מבעלי הותק של 21 שנה ומעלה קיבלו מימון מפעל הפיס.

התמונה בקרב מקבלי מימון מקרנות מאוזנת יותר הן מבחינת גיל – 43% בקרב בני 20–35, 46% בקרב בני 36–50, ו-35% בקרב בני 51 ומעלה – והן מבחינת ותק – 40% בקרב בעלי ותק של עד 10 שנים, 47% בקרב בעלי ותק של בין 11–20 שנה ו-44% בקרב בעלי ותק של 21 שנה ומעלה. המצב לגבי מימון של רשויות מקומיות גם מאוזן יותר – 17% בקרב בני 20–35 לעומת 22% בקרב בני 36–50, ו-18% בקרב בני 51 ומעלה ו-15% בקרב בעלי ותק של עד 10 שנים, לעומת 22% בקרב בעלי ותק של בין 11–20 שנה ו-12% בקרב בעלי ותק של 21 שנה ומעלה.

גיל			ותק (שנים)			
51+	36-50	20-35	21+	11-20	1-10	
58%	58%	31%	66%	63%	33%	משרד התרבות כולל קרן ליוצרים עצמאים
48%	66%	29%	66%	63%	33%	מפעל הפיס
35%	46%	43%	44%	47%	40%	תמיכה מקרן
18%	22%	17%	21%	22%	15%	רשות מקומית
11%	15%	14%	8%	27%	8%	בן משפחה מדרגה ראשונה
6%	8%	0%	11%	6%	0%	משרד ממשלתי אחר
18%	24%	29%	18%	23%	27%	תמיכה אחרת
15%	4%	14%	8%	5%	15%	לא קיבלתי תמיכה כספית מאף מקור

06 מימון ציבורי וחיצוני ליוצרים עצמאים מגיע בעיקר ליוצרים שמקבלים מימון מפקורות נוספים. הצימון של משרד התרבות ומפעל הפיס פגיע בעיקר לאותם יוצרים. מימון של מפעל הפיס אינו מהווה צימון חליפי מרכזי למימון של משרד התרבות – ליוצרים שאינם מקבלים מימון ממשרד התרבות סיכוי נמוך לקבל מימון ממפעל הפיס (וההפך).

מימון של קרנות כן מהווה במידה מסוימת מימון חלופי למימון ממשלתי – למקבלי מימון של משרד התרבות יתרון קטן בלבד בהשגת מימון מקרנות. מימון של רשויות מקומיות הוא מקור אלטרנטיבי פחות שכיח, אך גם הוא ניתן בשיעור גבוה יותר למקבלי מימון ממשרד התרבות.

73% מהיוצרים שקיבלו תמיכה ממשרד התרבות קיבלו תמיכה גם ממפעל הפיס, אך מתוך אלו שלא קיבלו תמיכה ממשרד התרבות רק 30% קיבלו תמיכה ממפעל הפיס. ממצא זה מעיד על כך שהמימון של מפעל הפיס לא פועל כמימון חליפי לזה של משרד התרבות אלא מגיע ברובו לאותם יוצרים שנהנים גם מהמימון הממשלתי. מבין היוצרים שקיבלו מימון ממשרד התרבות 48% קיבלו מימון מקרן. זהו שיעור גדול יותר מזה של היוצרים שלא קיבלו מימון ממשרד התרבות וקיבלו מימון מקרן – 36% אך הפער קטן יותר מזה שנמצא לגבי מפעל הפיס. כלומר שמימון של קרנות הוא בעל אופי שונה ויכול להוות במידה מסוימת מקור חליפי למימון מטעם משרד התרבות. מימון של הרשות המקומית מהווה מקור מימון נוסף ופחות שכיח, אך גם הוא מגיע לבסוף בשיעור גבוה יותר ליוצרים שגם מקבלים מימון ממשרד התרבות בהשוואה לאלו שאינם מקבלים מימון ממקור זה.

האם קיבלת מימון מרשות מקומית		האם קיבלת מימון מקרן		האם קיבלת מימון ממפעל הפיס		האם קיבלת מימון ממשרד התרבות*
כן	לא	כן	לא	כן	לא	
14%	86%	36%	64%	30%	70%	לא
24%	76%	48%	52%	73%	27%	כן
19%	81%	42%	58%	53%	47%	סה"כ

07 רוב היוצרים רואים את תמיכות משרד התרבות כמרכיב מרכזי וחשוב בסיוע לעבודתם כיוצרי תיאטרון עצמאי. עם זאת, מקורות תפיכה אחרים נתפסים כחשובים לא פחות. גם התמיכה המשפחתית החופרית (בנפרד מהתמיכה הרגשית) מהווה מרכיב עזר חשוב.

65% מהיוצרים רואים את תמיכות משרד התרבות כמרכיב חשוב בסיוע לעבודת כיוצרי תיאטרון עצמאים במידה בינונית ומעלה. 75% מהם רואים תמיכות אחרות כמרכיב עזר חשוב עבורם במידה בינונית ומעלה. 73% מהיוצרים רואים בתמיכה משפחתית חומרית מרכיב עזר חשוב במידה בינונית ומעלה.

עד כמה מהווים הגורמים הבאים מקורות לחוסן ועזרה עבורך כיוצר עצמאי?

ממוצע	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	בכלל לא	
3.22	30%	23%	12%	11%	25%	תמיכות משרד תרבות
3.5	31%	27%	17%	14%	12%	תמיכות אחרות
3.4	32%	22%	19%	11%	17%	תמיכה משפחתית חומרית

פרק 06

בדידות מקצועית, חוסן חברתי וקהילה

— 37 תהליך יצירת התיאטרון העצמאי מציב את היוצר היחיד במרכז באופן מובהק ובולט. רוב היוצרים מעידים שהבדידות המקצועית והחוסר בשותפים שמאפיינים את היצירה העצמאית מהווים עבורם אתגר. אל מול תחושות אלו, היוצרים שואבים תמיכה וחוסן ממקורות שונים. המשפחה מהווה אף היא מקור חשוב לתמיכה רגשית. מקור נוסף לתמיכה הוא שותפים ליצירה, יוצרים אחרים וקולגות.

רוב היוצרים נוהגים לצפות באופן סדיר בהפקות של יוצרים אחרים, ואלה שנוהגים לצפות ביותר הפקות של יוצרים אחרים, נהנים מיותר עזרה וקשר עם קולגות בשדה. יוצרים המתגוררים מחוץ לתל אביב נוהגים לצפות בפחות הפקות מיוצרים שמתגוררים באזור תל אביב.

חלק מהיוצרים העצמאים פועלים במסגרות אומנותיות שיתופיות כגון קבוצת אמנים עצמאית, קבוצה לא פורמלית או קואופרטיב אמנים. אמנים החברים במסגרות כאלו מעטים יחסית, ורובם הם אמנים בעלי ותק בגילאי הביניים. ניכר כי אמנים שחברים במסגרות קבוצתית הם בעלי סיכוי גבוה יותר לזכות במענקים ממקורות חיצוניים שונים.

רוב היוצרים חברים באיגוד מקצועי אחר בתחום (שח"ם, בת"י, גילדת המחזאים) או בארגון גג (אי"ב, עמותת הכוריאוגרפים), כאשר חלקם אף חברים ביותר מארגון אחד. המחקר מראה כי היוצרים החברים בארגונים הללו מדווחים שהחברות בהם מהווה עבורם מקור תמיכה וחוסן.

01 רוב היוצרים מעידים שהבדידות המקצועית והחוסר בשותפים שמאפיין את היצירה העצמאית מהווה עבורם אתגר.

61% מהיוצרים מעידים שהבדידות המקצועית והחוסר בשותפים מהווה עבורם אתגר במידה בינונית ומעלה. כ-40% מעידים שמאפיין זה מהווה עבורם אתגר במידה רבה או רבה מאוד. מנגד, שיעור דומה מהיוצרים טענו שמאפיין זה מפריע להם המידה מועטה או כלל לא.

02 יוצרים שואבים תמיכה וחוסן במידה רבה הן משותפים ליצירה והן מיוצרים אחרים וקולגות, וגם הפשפחה מהווה מקור חשוב לתמיכה רגשית.

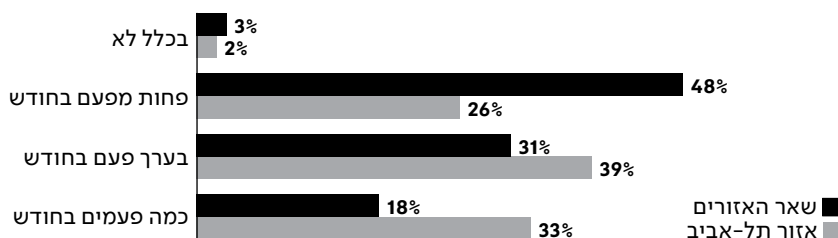
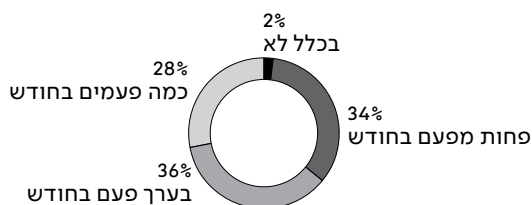
87% מהיוצרים מעידים שעבודת הצוות עם שותפים ליצירה מהווה עבורם מקור חוסן במידה רבה או רבה מאוד. 72% מהיוצרים מעידים שמקור חוסן נוסף עבורם במידה רבה או רבה מאוד הוא עזרה מיוצרים אחרים וקשר עם קולגות. גם תמיכה משפחתית מהווה גורם חוסן עבור יוצרים. 73% דיווחו שמשפחתם מהווה מקור תמיכה רגשית במידה רבה או רבה מאוד.

ממוצע	מדידה רבה מאוד	מדידה רבה	מדידה בינונית	מדידה מועטה	בכלל לא	מקור חוסן
4.34	51%	36%	9%	1%	2%	עבודת הצוות עם שותפים ליצירה
3.89	32%	40%	16%	10%	2%	עזרה מיוצרים אחרים/קשר עם קולגות
3.98	45%	28%	15%	6%	7%	תמיכה משפחתית רגשית

03 רוב היוצרים נוהגים לצפות בהפקות של יוצרים אחרים באופן סדיר, רובם עושה זאת בתדירות של פעם בחודש או יותר. והמחקר הראה כי יוצרים שנוהגים לצפות ביותר הפקות נהנים מיותר עזרה וקשר עם קולגות בשדה. ניכר כי יוצרים הפתגוריים פחוץ לתל אביב נוהגים לצפות בפחות הצגות מחבריהם באזור תל אביב.

64% מהנחקרים צופים בהפקות של יוצרים אחרים בתדירות של פעם בחודש או יותר. נתון זה שונה בין תושבי אזור תל אביב ושאר האזורים. באזור תל אביב שיעור הצופים בהצגות בתדירות של פעם בחודש ומעלה הוא 72% ואילו מחוץ לתל אביב רק 49%. נמצא מתאם חיובי ($\rho = 0.287, p < 0.01$) בין תדירות הביקורים בהפקות של יוצרים אחרים לדיווח על חשיבות התמיכה והקשר עם יוצרים אחרים.

באיזו תדירות אתם הולכים לצפות במופעים של יוצרי תיאטרון עצמאים אחרים?

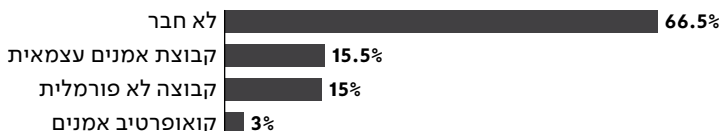

04 חלק מהיוצרים העצמאים פועלים במסגרות שיתופיות כגון קבוצת אפנים עצמאית, קבוצה לא פורפליית או קואופרטיב אמנים. אפנים החברים במסגרות כאלו פעמים יחסית, ורובם הם אמנים בעלי ותק בגילאי הביניים. אין הבדל בפיוזום הגיאוגרפי של אמנים החברים במסגרות שונות ושל אלו שלא. והמחקר הראה כי אפנים שחברים במסגרות קבוצתיות הם בעלי סיכוי גבוה יותר לזכות במענקים ממקורות חיצוניים שונים.

15% מהיוצרים מדווחים שהם חברים בקבוצת אמנים עצמאית, 15% חברים בקבוצה בלתי פורמלית, ו-3% חברים בקואופרטיב אמנים. בקרב חברי מסגרות קבוצתיות שיעור היוצרים בגילאי 36–50 הוא 53% ובקרב אלו שאינם חברים שיעור היוצרים בגילאי 36–50 הוא 43%. שיעור דומה של כ-66% מחברי הקבוצות ואלו שאינם חברי הקבוצות מתגורר באזור תל אביב.

בקרב חברי המסגרות הקבוצתיות נמצא שיעור גבוה יותר של מקבלי מימון חיצוני בהשוואה לאלו שאינם חברים במסגרות כאלו – 69% לעומת 46% מקבלי מימון ממשדד התרבות, 61% לעומת 29% ממפעל הפיס, 48% לעומת 40% תמיכה מקרנות ו-26% לעומת 17% מימון מרשויות מקומיות.

האם אתה חבר באחד מסוגי ההתארגנויות האומנותיות הבאים:

איזור מגורים		גיל		
אזור תל-אביב	שאר האזורים	20-35	36-50	51+
35%	65%	21%	43%	36%
34%	66%	18%	53%	28%
35%	65%	20%	46%	34%

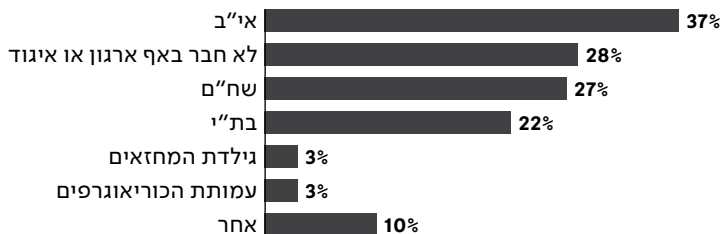
מקורות תמיכה				
רשויות מקומיות	תמיכה מקרן	מפעל הפיס	משרד התרבות	
17%	40%	49%	46%	לא חבר
26%	48%	61%	69%	חבר
19%	42%	53%	53%	סה"כ

05 רוב היוצרים חברים באיגוד מקצועי (שח"ם, בת"י, גילדת המחזאים) או בארגון גג (איי"ב, הכוריאוגרפים), כאשר חלקם אף חברים ביותר מארגון אחד. היוצרים החברים בארגון הגג מדווחים שהחברות בארגון הגג מהווה עבורם מקור תמיכה וחוסן במידה רבה.

37% מהמשיבים לסקר חברים באי"ב (הערה: סביר להניח שחברי אי"ב היו בעלי נטייה גדולה יותר להשיב לסקר ולפיכך נתון זה מוטה כלפי מעלה). 27% מהמשיבים חברים בשח"ם ו-22% בבת"י. מספר קטן של משיבים חברים בעמותת הכוריאוגרפים או גילדת המחזאים. באופן כללי יותר – כשני שלישי (65%) חברים בארגון כלשהו ומתוכם כשליש חברים הן בארגון מקצועי והן בארגון גג (21% חברים רק בארגון גג, 24% רק באיגוד מקצועי ו-20% בשניהם).

66% מחברי ארגוני הגג מדווחים שארגון הגג מהווה עבורם מקור תמיכה וחוסן במידה רבה או רבה מאוד.

באילו מהארגונים/איגודים הבאים אתה חברה? (אפשר לבחור יותר מאפשרות אחת)

ארגון מקצועי		
ארגון גג	חבר	לא חבר
% מתוך ארגון גג	41%	59%
% מתוך ארגון מקצועי	55%	63%
% מתוך סה"כ	24%	35%
% מתוך ארגון גג	49%	51%
% מתוך ארגון מקצועי	45%	37%
% מתוך סה"כ	20%	21%
% מתוך ארגון גג	44%	56%
% מתוך ארגון מקצועי	100%	100%
% מתוך סה"כ	44%	56%

ארגון גג	לא חבר		חבר	
	במדיה רבה מאוד	במדיה רבה	במדיה בינונית	במדיה מועטה
ארגון גג	5%	7%	16%	21%
חבר	43%	23%	18%	9%
סה"כ	21%	14%	17%	16%
ארגון מקצועי	11%	12%	14%	17%
חבר	16%	19%	27%	22%
סה"כ	13%	15%	20%	19%

פרק 07

פלטפורמות תומכות יצירה עצמאית

בשדה התרבות והאמנות בישראל קיימות מספר פלטפורמות שמעודדות יצירה והרצה של יצירות תיאטרון עצמאי. הכוונה ב'פלטפורמות', היא למסגרות או תוכניות פורמליות שאינן מיועדות בהכרח דווקא לתחום התיאטרון או התיאטרון העצמאי בפרט, אולם בשל אופיין מהוות מסגרות שיש ביכולתן לתמוך, לסייע ולעודד את פעולתם של היוצרים העצמאים.

דוגמה מרכזית לפלטפורמה כזו היא מסגרת של פסטיבל. מסגרת של פסטיבל מעניקה ליוצר העצמאי יתרונות רבים: מעטפת טכנית של הפקה שמורידה מעומס העבודה על היוצר, לצד אחריות הפסטיבל על פרסום ושיווק שמהווים אתגרים מרכזיים בתחום. הסרת נטל הסיכון הכלכלי מהיוצר, ליווי ותמיכה של צוות הפסטיבל בהפקה ואפשרות למספר הרצות של ההופעה בתקופה מרוכזת ועוד. בשל כך פסטיבלים מהווים מקפצה משמעותית הן עבור היוצר בפיתוח היצירה והן בחשיפת היצירה לקהל, ומהווים על פי ממצאי המחקר הפלטפורמה המרכזית שמאפשרת ליוצרים ליצור ולהציג את יצירתם הראשונה.

נשים נעזרות במידה רבה יותר מגברים בפלטפורמה של פסטיבל על מנת לפרוץ בשדה היצירה העצמאית. לפיכך, הפסטיבלים הם גורם מעודד שוויון בכך שהוא מאפשר לנשים נגישות רבה יותר ליצירה עצמאית. גם יוצרים ממעמד כלכלי נמוך ובינוני נעזרים בפלטפורמה של פסטיבלים יותר מאשר יוצרים ממעמד כלכלי גבוה. ממצאים אלו מדגישים את חשיבותם של הפסטיבלים כפלטפורמה קריטית למתן הזדמנות להתפתחות והתקדמות מקצועית עבור יוצרים ויוצרות מרקעים מגוונים.

גורם נוסף התומך ביצירה עצמאית הוא מרכזי הפרינג' הנתמכים. רוב המרכזים נמצאים באזור המרכז כך שבפריפריה הגיאוגרפית והחברתית (לדוגמה, החברה הערבית) אופציה זו היא מוגבלת.

פסטיבלים או אירועים אחרים המתבססים על קולות קוראים מהווים גם מסגרת חשובה לפיתוחן של יצירות תיאטרון עצמאי חדשות. כשליש מהיוצרים העצמאיים יוצרים הפקות חדשות בעיקר במסגרת של פסטיבלים או אירועים אחרים המתבססים על קולות קוראים. ממצא זה מחזק עוד יותר את חשיבותו של פסטיבל כפלטפורמה המאפשרת התפתחות מקצועית. גם פה, נמצא שנים נוטות יותר מגברים לייעד יצירות חדשות עבור פסטיבלים או אירועים המבוססים על קול קורא.

פלטפורמות נוספות שיכולות להתאים ליוצרי תיאטרון עצמאים הן "סל תרבות" ו-"רוח תרבות" (לשעבר "תרבות לפריפריה", "תרבות לעם"). מדובר במסגרות המסבסדות מופעים לגנים ובתי ספר ולישבים בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית. תכניות אלו עוברות כיום שינויים ועתידין לוט בערפל. עם זאת, ללא טיפול בחסמים ובפערים שזוהו במחקר, סביר כי אלה יתגלו מחדש בתוכניות עתידיות דומות, יהא אשר יהא אופיין המדויק.

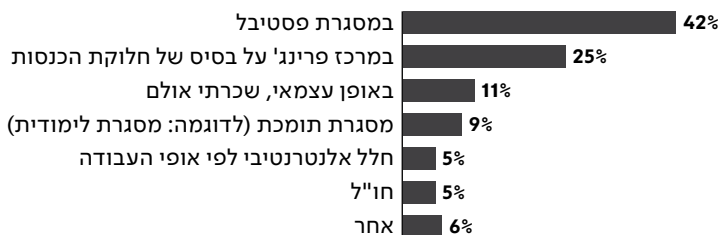
תכנית "סל תרבות" מסבסדת הופעות בבתי ספר ויכולה להיות מקור לחשיפה אומנותית, הרצת הצגות, והכנסה נוספת ליוצרי תיאטרון עצמאים. רוב היוצרים מעלים הפקות שמתאימות גם לקהל יעד של תלמידי תיכון ולפיכך היו יכולות להיות כלולות בהיצע של תכנית "סל תרבות". למרות זאת, פחות ממחצית מהיוצרים הכניסו את יצירתם למאגר של רפרטואר של "סל תרבות". יתרה מכך, גם היוצרים שכן הכניסו את יצירתם למאגר, ברוב המקרים לא הופיעו מעולם דרך התוכנית. סל תרבות אינו גוף שיווקי והמשימה של שיווק ההצגה לבתי הספר מוטלת על כתפיהם של היוצרים שמוצאים את תחום השיווק כאתגר משמעותי. במבחן התוצאה, לנוער בישראל אין הזדמנויות מספיקות להיחשף ליצירה עצמאית בתיאטרון.

תכנית "רוח תרבות" סיבסדה הופעות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית ויכלה אף היא להיות מקור לחשיפה, הרצת הצגות, והכנסה ליוצרי תיאטרון עצמאים. אף על פי כן, רוב היוצרים לא הכניסו אף אחת מהפקותיהם להיצע של תכנית "רוח תרבות". כמו כן, גם בקרב היוצרים שכן הכניסו את יצירתם למאגר, רובם לא הופיעו מעולם דרך התוכנית. הסיבות המרכזיות לכך שיוצרים לא הכניסו את הפקותיהם להיצע רפרטואר "רוח תרבות" היא חוסר היכרות עם התכנית וחסמים בתהליך הצגת המועמדות להיכלל בה. גם כאן, במבחן התוצאה, הוחמצו הזדמנויות פוטנציאליות להפצה וחשיפה נתמכת של יצירת תיאטרון עצמאית באזורי הפריפריה.

01 הפלטפורמה המרכזית שמאפשרת ליוצרים ליצור ולהציג את יצירתם הראשונה היא פסטיבל. פסטיבלים מהווים גורם מרכזי בעידוד ומתן אפשרות להצגה של יצירות עצמאיות ומהווים מקפצה משמעותית הן עבור היוצר בפיתוח היצירה והן בחשיפה של יצירתו לקהל. גורם נוסף התומך ביצירה עצמאית הוא מרכזי הפרינג' הנתמכים.

42% מהיצירות הראשונות של יוצרים עצמאים עלו במסגרת של פסטיבל. 25% מההפקות הראשונות עלו במרכז פרינג' על בסיס חלוקת רווחים (אלו הם מרכזים נתמכים, דבר המדגיש את החשיבות של התמיכה הציבורית). רק 11% מהיוצרים העלו את הפקתם הראשונה באופן מסחרי. התשובה המובילה בקטגוריה "אחר" היתה הפקה בחו"ל (כ-5%).

באיזה מסגרת עלתה יצירתך הראשונה?

02 נשים נעזרות במידה רבה יותר מגברים בפלטפורמה של פסטיבל על מנת לכרוך בשדה היצירה העצמאית.

48% מהיוצרות העלו את הפקתן הראשונה במסגרת של פסטיבל לעומת 33% בלבד מהיוצרים. כמו כן, יותר גברים (33%) העלו את הפקתם הראשונה במסגרת של מרכז פרינג' לעומת נשים (19% בלבד).

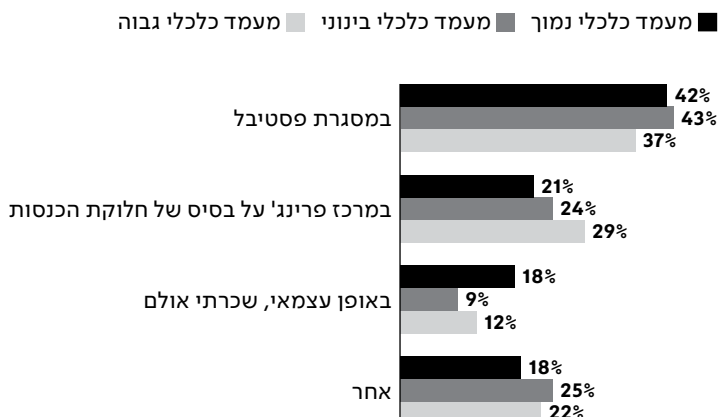
באיזה מסגרת עלתה יצירתך הראשונה?

03 יוצרים ממעמד כלכלי נמוך ובינוני נעזרים בפלטפורמה של פסטיבלים יותר מאשר יוצרים ממעמד כלכלי גבוה.

כ־42% מהיוצרים ממעמד כלכלי נמוך ובינוני העלו את הפקותם הראשונה במסגרת פסטיבל לעומת 37% מהיוצרים ממעמד כלכלי גבוה.

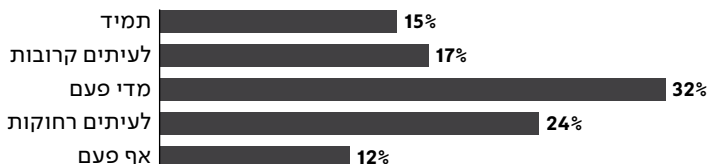
באיזה מסגרת עלתה יצירתך הראשונה?

45

04 כשליש מהיוצרים העצמאיים יוצרים הפקות חדשות בעיקר במסגרת של פסטיבלים או אירועים אחרים המתבססים על קולות קוראים.

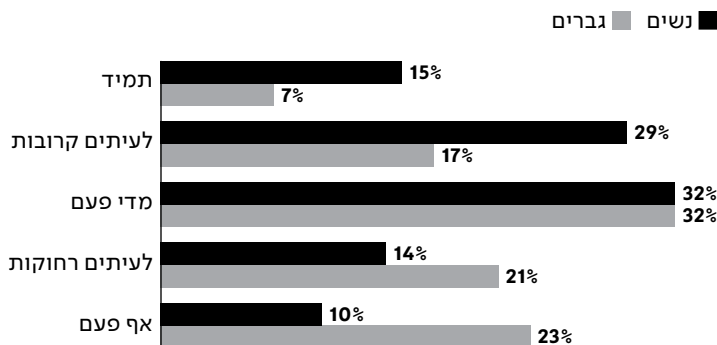
36% מהיוצרים מעידים שהם יוצרים יצירות חדשות תמיד או לעיתים קרובות עבור פסטיבלים או אירועים אחרים המתבססים על קולות קוראים.

05 נשים נומות יותר מגברים לייעד יצירות חדשות עבור פסטיבלים או אירועים הצבוססים על קול קורא.

44% מהיוצרות דיווחו שהן יוצרות יצירות חדשות תמיד או לעיתים קרובות עבור פסטיבלים או אירועים אחרים המתבססים על קולות קוראים, לעומת רק 24% מהגברים. באופן דומה – 44% מהיוצרים העידו שהם עושים זאת לעיתים רחוקות או אינם עושים זאת אף פעם, לעומת רק 24% מהנשים.

כשאתה יוצר הפקה חדשה, עד כמה אתה מייעד אותה לעלות בפסטיבל או באירוע אחר שמתבסס על קול קורא?

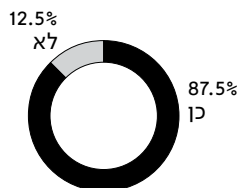

06 רוב היוצרים פעלים הפקות שמתאימות גם לקהל יעד של תלמידי תיכון ולפיכך היו יכולות להיות כלולות בהיצע של תכנית "סל תרבות" (תכנית המסבסדת הופעות בבתי ספר). לפרות זאת, פחות מחצי מהם הכניסו את יצירתם לפאגר של רפרטואר של "סל תרבות". יתרה מכך, גם היוצרים שכן הכניסו את יצירתם למאגר, ברוב המקרים לא הופיעו מעולם דרך תוכנית "סל תרבות".

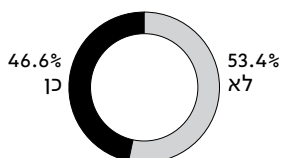
88% מיוצרי התיאטרון העצמאים דיווחו שלפחות אחת מההצגות שיצרו מתאימה גם לקהל יעד של תלמידי תיכון. למרות זאת, פחות ממחצית (47%) מיוצרים אלה אמרו שהצגה שהתאימה לתלמידי תיכון שולבה במאגר הרפרטוארי של "סל תרבות". מתוך אותם יוצרים שהכניסו את ההפקה שלהם למאגר "סל תרבות", רובם (61%) דיווח שלמרות זאת, מעולם לא הציגו אף הצגה במסגרת זו.

האם אחת ההצגות או יותר בין אלה שיצרת, מתאימות גם לקהל יעד של תלמידי

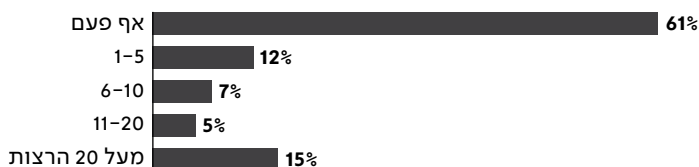
תיכון?

אם ענית כן בשאלה הקודמת, האם לפחות אחת מההצגות שיצרת ופונות לקהל יעד של תלמידי תיכון, שולבה במאגר סל תרבות?

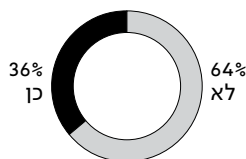
אם ענית כן בשאלה הקודמת, אנא ציין כמה פעמים הרצת את הצגותיך השונות במסגרת סל תרבות?

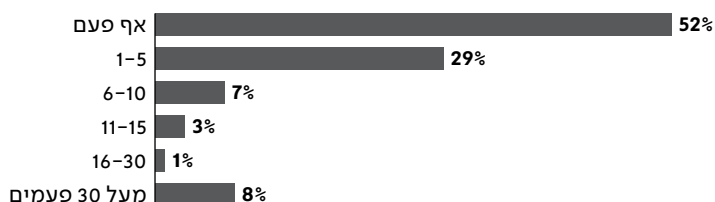
07 רוב היוצרים לא הכניסו אף אחת מהפקותיהם להיצע של תכנית "רוח תרבות" (תכנית המסבסדת הופעות בפריפריה). כמו כן, גם בקרב היוצרים שכן הכניסו את יצירתם לפאגר, רובם לא הופיעו מעולם דרך תוכנית "רוח תרבות".

רק כשליש (36%) מהיוצרים הכניסו אי פעם הצגה למאגר "רוח תרבות". מתוך אלה שנכנסו למאגר, יוצר ממחצית (53%) לא הציגו אף פעם דרך "רוח תרבות". 29% הציגו בין 2 ל-5 פעמים בלבד.

האם אחת או יותר מההצגות שיצרת, נכנסו למאגר "רוח תרבות"?

אם ענית כן בשאלה הקודמת, אנא ציין כמה פעמים הרצת את הצגותיך בסבסוד הגוף הנ"ל?

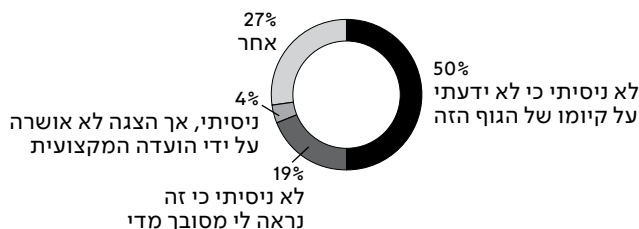

08 הסיבות הפרכזיות לכך שיוצרים עצמאים אינם מכניסים את הפקותיהם להיצע רפרטואר "רוח תרבות" היא חוסר היכרות עם התכנית וחסימים בתהליך הצגת המועפדות להכלל בתכנית.

48

מתוך אותם יוצרים שמעולם לא הכניסו אף הצגה להיצע תכנית "רוח תרבות", 53% הצהירו שלא הגישו את ההצגה כיוון שלא ידעו על קיומו של הגוף הזה. 19% נוספים לא ניסו כי נראה להם שהתהליך מסובך מידי. מתוך ה-25% שענו "אחר" לשאלת הסיבה שלא הכניסו הצגה ל"רוח תרבות", הסיבות המובילות היו טענה שהיצירה אינה מתאימה לרוח תרבות מבחינה תוכנית או טכנית (10% מכלל העונים לשאלה) ו-6% שאמרו שהם מתכוונים להגיש או ממתינים לתשובה.

אם אף אחת מהצגותיך לא נכנסה למאגר "רוח תרבות", מדוע?

הפלצות

בחלק זה נציג שורה של המלצות שעלו מתוך ניתוח ממצאי המחקר. המלצות אלו הן רעיונות מיטביים שמיועדים לתת מענה לבעיות קיימות ולהוביל לנקיטת פעולות שישנו את שדה יצירת התיאטרון העצמאי. ההמלצות מוצגות בחלוקה לנושאים שונים. להמלצות המוצגות יש נמענים שונים שאמורים לקבל על עצמם את הטיפול בהם, לדוגמה ארגון הגג אי"ב, משרד התרבות, רשויות מקומיות, האמנים עצמם וכדומה. הנמענים הרלוונטיים מצויינים בסוף המסמך. להמלצות יש רמות היתכנות ויישום שונות – יש בהן כאלו שניתנות לביצוע מיידי ולעומתן כאלו שדורשות שינוי מערכתי רחב שנראה רחוק במציאות העכשווית של שדה התרבות בישראל. מכיוון שאנו מאמינים ביכולת של כל רעיון להפוך למציאות ובטוחים בכוחות היזמיים החזקים שפועלים בתחום התיאטרון העצמאי בישראל, נמנעו מלדרג את ההמלצות לפי פרמטר זה.

אתגרים וחוזקות ביצירה התיאטרונת העצמאית

ממצאי המחקר מעלים חשש שהחסמים הרבים העומדים בפני היוצרים העצמאים מונעים מקבוצות אוכלוסיה בעלות מחסור במשאבים ומקבוצות מיעוט להיכנס לשדה היצירה התיאטרונת העצמאית. זאת בהתאם לממצאי המחקר לפיהם רוב האמנים מזהים עצמם כמי שמשתייכים למעמד בינוני ומעלה. לאור זאת, מומלץ לבחון אמצעים שונים שיעודדו גיוון בקרב היוצרים העצמאים ויאפשרו את כניסתם לשדה של קבוצות אוכלוסיה נוספות.

01 רצוי לבחון אמצעים שונים לקידום היוצרים העצמאים מקבוצות פיעוט וקבוצות מועטות משאבים. דוגמה לאמצעים אלה הם מענקים ללימודים – מלגות שכ"ל או/ו מחייה, מענקי תמיכה בהפקת יצירה. לדוגמה, הקפת קרן מלגות לאמנים מפעמד כלכלי נמוך (דופת קרן אייסף באקדפיה).
מועצת הפיס לתרבות קרנות פילנתרופיות משרד התרבות והמועצה הישראלית לתרבות ואמנות בתי ספר מקצועיים

היוצרים דיווחו על מגוון של מיומנויות שהם רואים כקריטיות עבור קיום פעילות פוריה בתחום היצירה העצמאית. כגון; יזמות, תקשורת בין אישית, ניהול צוות, הפקה, אסטרטגיות ניהול עצמי (זמן, משימות ותקציב) ותחומים נוספים המופיעים בדו"ח המלא.

02 יש להכניס לבתי הספר שעוסקים בהכשרת יוצרי תיאטרון עצמאים (לדוגמה, החזותי, סמינר הקיבוצים, לימודי תיאטרון באוניברסיטת תל אביב, הסטודיו לפשחק נסן נתיב וכל מוסד אחר שמלמד ביפוי, או מכון ליצירה עצמאית) הכשרות להקניית מיומנויות שונות ולתפרץ הכללת תחומים אלו בתוכניות הלימוד דרך מבחני התמיכה של משרד התרבות.
בתי ספר מקצועיים משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

03 מומלץ להרחיב ולתגבר את ההכשרות המוצעות ליוצרי התיאטרון העצמאים במסגרת ארגון הגג (איי"ב). להרחבת הכישורים המקצועיים של היוצרים.

ארגוני גג איגודים מקצועיים

04 מומלץ ליוצרים לקחת חלק בהכשרות אלה ולהרחיב את סל הכישורים והמיומנויות שלהם.

יוצרים עצמאים

ניידות של רעיונות, כלים ופרקטיקות בין דיסציפלינות ובין תחומים יכולה לעורר יצירתיות ולהנביט רעיונות חדשים. כך גם הפוטנציאל הקיים בתנועה בין ז'אנרים שביכולתה לעודד התפתחות מקצועית של יוצרים, זליגה של גישות ופיתוח של יצירה חדשה. תנועה של הזירה העצמאית לתוך הרפרטוארי תעודד חדשנות ועניין בשדה התיאטרון.

05 מומלץ לפתח ערוצים שיעודדו את התנועה בין היוצרים העצמאים לתיאטרון הרפרטוארי. ממצאי המחקר מעידים על כך שבקרב היוצרים העצמאים שלא פועלים כיום בתיאטרון הרפרטוארי (87%) כ-60% היו רוצים לפעול גם בו.

יזמות וארגונים מועצת הפיס לתרבות ואמנות

06 יש לבחון ולקדם אפיקים שיעודדו השתתפות גדולה יותר של יוצרים עצמאים במסגרות התיאטרון הרפרטוארי. לשם כך, מומלץ ליצור פרויקט חמפה ליוצרים מצטיינים בתחום היצירה העצמאית שיייע להם להעלות הפקות במסגרת התיאטרון הרפרטוארי. (לדוגמה, ניתן לקבוע שכל אחד מפשתלפי החממה יעלה הפקה אחת בשנה.)

יזמות וארגונים – תיאטראות רפרטוארי משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות מועצת הפיס לתרבות

יוצרים עצמאים מדווחים על קושי וחסר במיומנויות שיווק המקשה עליהם להביא קהל להופעות. סוגיית הקהל מוכרת ורווחת בשדה האמנויות ומאתגרת לא רק יוצרים עצמאים אלא גם מוסדות תרבות שונים הנתקלים בקשיים בהגעה לקהלים ושימור שלהם. ניכר כי הגישה הרווחת כיום מתמקדת במיומנויות של שיווק ככלי מרכזי להגיע לקהלים. פיתוח קהל (Audience Development) היא גישה הוליסטית הכוללת תהליך של הגדרה, יצירת מעורבות ומשיכה (Engagement) של קהל תוך הצמחה ושימור של קהל קבוע.

07 מומלץ לפתח את תחום פיתוח הקהלים בקרב יוצרים, על פנת לסייע בקושי בהגעה לקהלים ופכירת כרטיסים. מומלץ לבחון יצירת תשתית משותפת שתוכל לסייע ולהפוך ביוצרים עצמאים. אם תחת ארגוני הגג או

כארגון נפרד שזה תפקידו. שימוש בפלטפורמה משותפת תסיע לאמנים ותאפשר להם לחלוק את עלויות ההחזקה.
ארגוני הגג איגודים מקצועיים יוזמות וארגונים

יוצרים עצמאים מדווחים על קושי במציאת חללים מתאימים ונגישים מבחינה כלכלית להעלאת והרצת הפקותיהם. היוצרים גם מדווחים על קשיים בתקשורת ובשיתוף הפעולה עם הגופים המארחים.

08 יש לנסח חוזה שייציג כללים מוסכמים וייצר סטנדרטיזציה מקצועית ליחסים בין גופים מארחים לאמנים אשר יגדירו את היחסים בין גופים מארחים לאמנים.
ארגוני הגג איגודים מקצועיים

09 יש ליצור פלטפורמה שתייצר מפעקים וחיבור בין חללים מארחים ליוצרים. לצורך כך יש צורך במיפוי החללים הפתאפיים להרצת הפקות תיאטרון עצמאי. מאגר הפידע שיתקבל כתוצאה מתהליך המיפוי יכול לשמש את היוצרים העצמאים גם במנותק מהפלטפורמה.
ארגוני הגג איגודים מקצועיים יוזמות וארגונים

במבט על השדה ניכר כי שבעת מרכזי הפרינג' הנתמכים כיום נמצאים בשני מוקדים גאוגרפים בלבד – תל אביב וירושלים. בהיעדר מרכזים במקומות נוספים בארץ. ניתן באופן יצירתי לחשוב על אלטרנטיבות שביכולתן לאפשר ליצירה עצמאית להתקיים – להיווצר ולהיחשף במקומות נוספים.

10 יש לתמריץ מוסדות שמקבלים תמיכה ממשרד התרבות מעבר לפרינג' הפרינג' הצוכרים, לארח הפקות של תיאטרון עצמאי. הדבר יכול לחול על מגוון של גופים גם כאלו שאינם בהכרח גופי תיאטרון, כגון גופי מוסיקה, מחול או חללי תצוגה המתאימים להרצת הפקות מסוג זה.
משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות רשויות מקומיות

הממצאים שעלו במחקר משקפים תמונת מצב מטרידה שיש לתת עליה את הדעת. בעולם התיאטרון העצמאי, 50% מהנשים מעידות שלמאפיין המגדרי, עצם היותן נשים, יש השפעה שלילית על הקריירה שלהן.

11 יש לערוך מחקר הפשך איכותי על מנת לנתח לעומק את האתגרים הניצבים בפני נשים בתחום יצירת התיאטרון העצמאי.

ארגוני גג משרד התרבות המועצה לתרבות ואמנות

מנטורינג מוכרת כפרקטיקה אפקטיבית לפיתוח מקצועי ולפיתוח מנהיגות. האתגרים הספציפיים שעומדים בפני נשים במסגרות מקצועיות הופכים את המנטורינג לבעל פוטנציאל השפעה משמעותי על התפתחותן שכן מנטורינג הוא תהליך להעברה הדדית ובלתי פורמלית של ידע, הון חברתי ותמיכה פסיכו-חברתית. לצד פיתוח כישורים וליווי אישי מותאם, מנטורינג כולל גם role modelling ו-networking.⁹

12 יש להבליט את מקומו של הנשים בתחום יצירת התיאטרון העצמית על פנת לבסס בעזרתן תדמית ציבורית איתנה של נשים יוצרות שיהוו פודל לחיקוי עבור יוצרות צעירות ופוטנציאליות. שני אפיקי פעולה אפשריים הם יצירת תוכנת מנטורינג של נשים יוצרות פבוסקות ליצרות בתחילת דרכן, ויצירת קמפיין פרסומי שיכוון לשדה התיאטרון.

בעוד בתחום של פיתוח קריירה ומנהיגות בקרב נשים קיימות תכנות מנטורינג מוכרות, הפרקטיקה הזו איננה רווחת בשדה התרבות בישראל ויש מקום לפתח אותה בתחום התיאטרון העצמאי.¹⁰

ארגוני גג איגודים ופורומים מקצועיים בתי ספר מקצועיים

אחד החסמים לכניסת נשים למעגל היצירה לאחר הלימודים, ואחד החסמים שעומד בפני נשים להמשיך ליצור ברצף ולעמוד בתנאי הסף הוא נושא ההריון והלידה.

13 מומלץ לערוך בדיקה מקיפה של מבחני התמיכה של משרד התרבות על פנת לוודא שהם ניטרליים מבחינה מגדרית. יש לשים דגש מיוחד על הדרישה, בחלק ממבחני התמיכה, להציג רצף פעילות אשר נפגע באופן טבעי בתקופות של הריון, לידה, חופשת לידה וטיפול פוריות. שינוי הגדרת

רצף העבודה יעזור לאמניות חדשות להיכנס לשדה במקביל להיותן אמהות ויעזור לאפניות ותיקות לשלב יצירה ואפיהות, בידיעה שהדבר לא יפגום ברצף העבודה שלהן ובזכאותן לקבלת תמיכה.
משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

המחקר מצא ששכבת הגיל בה פועלות פחות יוצרות עצמאיות היא גילאי 40 עד 50

14 מומלץ להקים קרן ייעודית לתמיכה ביוצרות עצמאיות באמצעות מענקי יצירה, שביכולתם לתמוך בהתפתחות הקריירה של היוצרות במהלך שלבים מאתגרים בקריירה שלהן. מענה נוסף יכול להיות תכנת רזידנסי מותאמת וגמישה לאמהות אשר תאפשר לנשים מרחב לפיתוח היצירה.
מועצת הפיס לתרבות ואמנות ארגוני גג רשויות מקומיות קרנות יוזמות וארגונים (מוסדות, מרכזי פרינג', פסטיבלים וכו')

פרק 03 |

גיוון סגנוני בתחום היצירה העצמאית

שדה התיאטרון העצמאי הוא מרחב של התנסות וגילוי שמאפשר הרחבת גבולות. מבחני התמיכה, כפי שהראו ממצאי המחקר, מותאמים כיום לתיאטרון מבוסס מחזה ובהתייחס לכך נשאלת השאלה האם אלה מותאמים לאופי השדה או שהתפתחות השדה מוגבלת בשל המסגרת הנוקשה שיוצרים מבחני התמיכה.

15 יש לנסח חזון ברור של צדיניות התרבות בתחום היצירה העצמאית ולברר את הערכים שהוא רוצה לקדם. יש לתת את הדעת על המתח שבין עידוד חדשנות, גיוון ואוונגרדיות לבין תמיכה ביצירה שמרנית יותר שנובעת משפת התיאטרון הקלאסי.
משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

תקנות התמיכה של משרד התרבות מנוסחות היום בצורה לא מפורשת, בהתייחס לערכים, מבנה ואופן הפעולה של תיאטרון קלאסי מבוסס מחזה. לעומת זאת, תכליתו של התיאטרון העצמאי היא פיתוח יצירתי של מדיום התיאטרון וסוגות לא סטנדרטיות.

16 יש לעדכן את מבחני התמיכה של משרד התרבות כך שיתאימו לפאפיינז של יצירות תיאטרון עצמאיות שאינן מבוססות על עלות התיאטרון הקלאסי. לדוגמא: הדרישה במבחני התמיכה ליצירת תיאטרון עצמאי היא של אורך מינימלי של 50 דקות. כפי שבתחום המחול יצירה של יוצר/ת עצמאית נדרשת להיות רק בת 15 דקות לפחות, יש לאפשר ליצירות שתחום הפרפורמנס להיות בעלות אורך דופה. כמו כן, מבחני התמיכה כיום מתפרצים הרצות מרובות של אותה היצירה בעוד בתחום הפרפורמנס נפוץ יותר הדפוס של הופעות חד-פעמיות של יצירות פרובות. כמו כן, יש להתייחס גם לסוגיית הרב-תחומיות.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

17 יש לחזק את הקשר בין פגננון התמיכה הממשלתית (המועצה הישראלית לתרבות ואמנות ומנהל התרבות) לבין היוצרים ובעלי העניין בשדה התיאטרון העצמאי (ארגוני גג, מרכזי פרינג' וכד') על פנת לוודא את התאפת מבחני התמיכה למצבו העדכני של שדה התיאטרון העצמאי וההתפתחויות המתחוללות בו.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

18 יש לעודד את מרכזי הפרינג', הפסטיבלים המרכזיים ופלטפורמות אחרות לייחד יותר מקום לסגנונות ופרייקטים ויצירות עצמאיות פורצות מוסכמות וגבולות.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות יוזמות וארגונים (מוסדות, מרכזי פרינג', פסטיבלים וכו')

פרק 04 |

הפצב הכלכלי של היוצר העצמאי

ניתוח הנתונים בפרק הקודם מעיד על הידוע; מקצוע היצירה העצמאית בתיאטרון מאתגר כלכלית ונסמך על תקציבים חיצוניים. הביטויים של תופעה זו, כפי שהובאו כאן ניכרים במצבם הכלכלי הדחוק של רבים מהאמנים, בצורך להחזיק מספר משרות ובהתנהלות כלכלית שאינה מתוכננת בראיה עתידית. להלן מספר המלצות העוסקות בהיבטים אלה אשר מטרתן לשפר את מצבם הכלכלי של היוצרים.

19 יש לצודד יוצרים עצמאים לקבל חינוך כלכלי ולרכוש מיומנויות ניהול עצמי הכוללות ניהול קרן פנסיה אחראי, החזקת ביטוחים רלוונטיים (לדוגמה, ביטוח אובדן כושר עבודה) וצבירת חסכונות.

ארגוני גג איגודים מקצועיים בתי ספר מקצועיים יוצרים עצמאים

20 מומלץ ליזום פרסום פברז לחברות הביטוח להצעת חבילה ייעודית של פנסיה וביטוחים ליוצרי תיאטרון עצמאים בתנאים מתאימים ומיטביים. החבילה יכולה להתאים גם ליוצרים עצמאים מתחומים אחרים ובכך להגדיל את כח הקניה של היוצרים ולקבל תנאים טובים יותר.

ארגוני גג איגודים מקצועיים

21 יש לתמרץ ואף לאלץ, באמצעים לא פורמליים ופורמליים כאחד, יוצרים עצמאים לשריין עבור עצמם שכר מתאים והוגן ככל האפשר במסגרת תקציב ההפקה. לשם כך, יש להכניס בקריטריונים לקבלת תפיכות ומימון מגופים שונים, כגון פשרד התרבות, רשויות מקומיות וקרנות, שריון של חלק מהתקציב לשכר עבור היוצר (קיים כיום בתחומים אחרים בתפיכות פועצת הפיס לתרבות ואמנות).

משרד התרבות רשויות מקומיות וקרנות

—
56

סיבה מרכזית שבגינה יוצרים עצמאים לא זוכים לקבל שכר מתקציב התמיכה של משרד התרבות היא הדרישה ל-25% מימון עצמי לפרויקטים נתמכים. דרישה זו מובילה פעמים רבות לכך שהיוצרים משתמשים בהון עצמי מכיסם על מנת לממן חלק זה של התקציב, דבר הבא על חשבון השכר שהיו אמורים לקבל עבור עבודתם.

22 מומלץ להנמיך את שיעור הפימון העצמי הנדרש על ידי משרד התרבות. כצעד ראשון מופלץ יחס של כ-10% מימון עצמי מתוך תקציב הפרויקט. הפלצה זו תואמת את עמדת החשכ"ל הדורשת מינימום של 10%.

משרד התרבות

בחלק ממדינות מערב אירופה קיימות תכניות הממשלתיות שמטרתן להגן על עבודתם של אמנים עצמאים ולהבטיח את רווחתם. בצרפת ובבלגיה תכנית זו נקראת "statut d'artiste" שמתורגם כ"מעמד אמן". כדי לקבל גישה לתוכניות אלו, תחילה יש להוכיח היקף ורציפות של עבודה כאמן. מי שקיבלו את מעמד האמן זכאים לשורה של הטבות כגון מענקים לאמנים המוצאים את עצמם ללא עבודה במשך זמן מה או שלא הגיעו לסכום הכנסה שנתי מינימלי. כך, במקום שיאלצו

למצוא הכנסה מעבודות אחרות, אמנים יכולים לקבל הבטחת הכנסה המאפשרת להם להמשיך בעבודתם האמנותית בתקופות שבהן לא מקבלים שכר. דוגמא לכלי מדיניות נוסף לטובת האמנים שניתן למצוא באירופה הוא ה-"Kunstlersozialkase" (תוכנית הקרן החברתית של האמנים) בגרמניה שבה אמנים משלמים מחיר מופחת, המקבל matching על ידי הממשלה ומעניק להם גישה לביטוח בריאות ופנסיה. ניתן להתייחס לתכניות אלו כהשקעה חברתית – תמורת מחיר נמוך יחסית, אנו מאפשרים לאמנים להתמסר באופן מלא יותר ליצירה האמנותית שלהם ומקלים על תנאי מחייתם. כך אנו מאפשרים להם להעשיר את עולמנו ביצירתם ולתרום את תרומתם לחברה ולכלכלה.

23 יש לעגן במנגנון הרווחה בישראל "מעמד אמן", בדו"ח ל-STATUT D'ARTISTE באירופה. "מעמד האמן" יבטיח את הכנסתם של היוצרים העצמאיים העובדים באופן פרויקטאלי בתקופות בין פרויקטים שבהן הם מעוטי הכנסה, וישמור על זכותם לביטחון תעסוקתי וסוציאלי.

משרד התרבות

מבחינת התמיכה של משרד התרבות מנוסחים באופן שאינו נותן את הדעת על הייחודיות של היוצרים העצמאיים. וכך נוצרים חסמים המונעים מיוצרים להיתמך.

24 יש לבחון את צבחי התמיכה של משרד התרבות בפרספקטיבה של יוצרים עצמאיים. הצבחי הרלוונטי בתחום התיאטרון העצמאי הוא "מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות והספורט לפוסדות ציבור בתחום קבוצות תיאטרון, פרויקטים הפקתיים, יוזמות לקידום התיאטרון ופרכזי פרינג'י".

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

הממצאים מראים שרשויות מקומיות בפריפריה תומכות הרבה פחות ביצירת תיאטרון עצמאית. לתמיכה מקומית יש ערך רב ויכולת להיות גורם משמעותי בקידום שוויון, יצירת ערך תרבותי לתושבים וטיפוח איכות חיים. תמיכה ביצירה עצמאית קשורה גם להצמחת מעמד יצירתי בעיר, המוביל להתפתחות שדה התרבות המקומי והצמחת תשואה חברתית.

25 יש לעודד את הקמתם של פרויקט תיאטרון פרינג' עירוניים. כמו כן, יש לקדם את הקמתן של קרנות אזוריות או עירוניות שינצקו בתמיכה ביוצרים וביצירה עצמאית. יש לעודד הקצאת משאבי תרבות ברשויות המקומיות לתחום התיאטרון העצמאי.

רשויות מקומיות קרנות פילנתרופיות משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

הממצאים מראים ששיעור היוצרים שלא זכו לתמיכה ציבורית של משרד התרבות מחוץ לאזור תל אביב גדול מזה של תושבי אזור תל אביב. משרד התרבות הוא הגורם הלאומי הממלכתי ומוטלת עליו האחריות לחלוקה שיוויונית של משאביו, צמצום פערים בין מרכז לפריפריה וקידום צדק תרבותי.

26 יש לבדוק מהן הסיבות שבנטיין יוצרים שמתגוררים מחוץ למרכז מתקשים לזכות בתמיכה כספית של משרד התרבות בהשוואה ליוצרים שמתגוררים במרכז. השערה אפשרית היא קיומן של רשתות חברתיות גדולות וחזקות יותר במרכז שמהוות פקור תמיכה למידע קבלת תקציבים.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

—
58

הממצאים מראים שיוצרים צעירים בשלבי קריירה התחלתיים מתקשים לקבל תמיכה ממשרד התרבות וממועצת הפיס לתרבות ואמנות. אמנם, אין הכרח שכולם יקבלו תמיכה, אך יש מקום לבחון אפשרויות שיתמכו בצמיחה של יוצרים בראשית דרכם.

27 יש לקדם תכניות שיעודדו יצירה איכותית והתפתחות מקצועית של יוצרים צעירים כדי "להתניע" את הקריירה שלהם ולהוביל אותם לשלב בו יוכלו לקבל תמיכה באופן עצמאי בהמשך הקריירה.

רשויות מקומיות קרנות פילנתרופיות מועצת הפיס לתרבות ואמנות משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

28 על פנת לקבל את תמיכת משרד התרבות. יוצר עצמאי נדרש להגיש בקשה לתמיכה פרוייקטלית בהפקה חדשה בכל שנה, בעוד יוצרים עצמאים במחול מקבלים תמיכה שוטפת בכל שנה. יש לעבוד על תיקון מבחן התמיכה של יוצרים עצמאים וליצור שוויוניות. כך שיתקיים ערוץ תפיכה שוטף שלא דורש מהיוצרים להוכיח עצמם מחדש בכל שנה וייתן להם יציבות כלכלית. מסלול מבחן ושונה מקבוצות תיאטרון.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

מחלת המחיר של באומול (Baumol's cost disease) היא תופעה כלכלית, הקיימת גם בתחומים כגון חינוך וסיעוד, המתארת את המצב בו העלויות של הפקת יצירות האמנות עולות באופן קבוע בשיעור גבוה יותר משיעור העלייה ברמת המחירים הכללית. תופעה זו נגרמת בשל הגידול בעלות השכר ובשל חוסר היכולת להתייעל. בענפי ייצור סטנדרטיים, לדוגמה טקסטיל או תעשייה, התייעלות הטכנולוגיה מצמצמת את עלות הייצור ומאזנת את הגידול בעלות השכר; לעומת זאת בתחום אמנויות הבמה, כמו הופעות תיאטרון או מוסיקה, אין התייעלות טכנולוגית דומה, ולכן עלויות הייצור נמצאות תמיד במגמת עלייה.

29 יש להגדיל כל שנה את גודל תקציב התפיכה בתיאטרון הנצפאי בשיעור שעולה על קצב התייקרות המחירים הכללית.
משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

פרק 06 |

בדידות וקבוצתיות ביצירה העצפאית

59

היוצר העצמאי הוא מקצוע בודד, לא רק בתהליך פיתוח היצירה אלה גם בהתמודדות היומיומית עם המורכבויות הבירוקרטיות ועם ההצלחות והאכזבות שבדרך. אל מול תחושת הבדידות נדרשים יציבות וחוסן רגשי אשר עלולים להתערער תדיר.

30 מומלץ לפתח מסגרות מקצועיות וחברתיות שיאפשרו ליוצרים פקום לפגוש וללמידת צמיתים, החלפת ידע וכלים. יוצרים שונים עוברים מסלול זהה של התפודדות ועצם השיחוף האישי והמקצועי יכול להוות כשלעצמו מערך לתמיכה פשמעותית עבורם ולחוסן יציב יותר בשדה.
ארגוני הגג איגודים מקצועיים מרכזי פרינג' מועצת הפיס לתרבות יוצרים עצמאים

31 מומלץ לבחון אפשרות לפתח ערוצי תמיכה שמעודדים יוצרים לפתח יצירה משותפת. עבודה על יצירה משותפת עשויה להצפיח ולעודד לפידה והזנה הדדית, פיתוח רעיונות חדשים, התנסויות ולקחת סיכונים שיוצר לבד עשוי להיפנע מהם.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות מועצת הפיס לתרבות

32 מומלץ לבחון אפשרות לפתח קריטריון במבחן התמיכה שתפקידו לעודד מרכזי פרינג' לפתח ולקדם שיתופי פעולה ביניהם בדמות ניוד של

הפקות בין המרכז לפריפריה. הקריטריון יופיע במבחני התמיכה בדמות תפריץ עליו ניתן לקבל ניקוד.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

33 רצוי לעודד צפייה הדדית של יוצרים בעבודותיהם של יוצרים אחרים. ככל שתופעה זו תתרחב מלבד היותה אקט של סולידריות יש בה פוטנציאל ליצירת יותר חילופי ידע נסיון ושיתופי פעולה בשדה, ולקדם יותר תשואה חברתית.

ארגוני גג איגודים מקצועיים בתי ספר מקצועיים יוצרים עצמאים

שותפות וסולידריות בין יוצרים הינה מרכיב חשוב נוסף בחוסן של יוצרים. היבט נוסף של אותם עקרונות הינו חברות בארגון גג, איגוד מקצועי, התארגנויות עצמאיות שונות. חברות זו נותנת מענה הן כמרחב למפגש ושותפות בין יוצרים, הן כמרחב להתפתחות מקצועית והן כפועל יוצא של תפקידו של הארגון בסיוע לאמנים בניהול עצמם כעסק, המהווה מרכיב משמעותי שמסייע ליוצרים לעסוק ביצירה.

34 יש ליצור בהירות / דיוק של פבחני התמיכה ביחס לתהליכי עבודה משותפים ותנאי סף הצתייחסים לכך, תפריץ או ניקוד המכיר ומעודד את התופעה בהכרה בחשיבות שלה להתפתחות יצירתית של יוצרים ועל השדה. נכון להיום יצירה משותפת נתקלת באתגרים בירוקמטיים של עמידה בתנאי סף.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

35 יש לעודד התארגנויות משותפות של אמנים לפעולה פשותכת.

ארגוני הגג איגודים מקצועיים בתי ספר מקצועיים

פרק 07 |

פלטפורמות תומכות יצירה עצמאית

פסטיבלים התגלו כמסגרת משמעותית עבור יוצרים עצמאים המאפשרת התנסות, פיתוח יצירתי ופיתוח יצירות חדשות ויצירות ביכורים ליוצרים צעירים. מסגרת של פסטיבל מאפשרת ליוצרים לקבל חשיפה ראשונה שמשמעותית לפיתוח הקריירה שלהם. כמו כן נמצא כי ישנן שתי קבוצות אוכלוסיה – הן נשים והן יוצרות ויוצרים שמגיעים מרקע של מעמד כלכלי נמוך – הנוטות יותר להיעזר בפלטפורמה של

פסטיבלים בהפקותיהן. פסטיבל הוא אפיק כניסה לתחום התיאטרון העצמאי שמגביר שוויון וצדק תרבותי.

36 מומלץ לפתח, לקדם ולתמוך בפסטיבלים תוך שיפת דגש על כך שבמסגרת הפסטיבל נחנת פעמפת טכנית וארגונית לתמיכה בהפקה והקפדה על שכר אמן. תמיכה כזו תאפשר את כניסתן של קבוצות מוחלשות ופחות מיוצגות לשדה יצירת התיאטרון העצמאי.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות מועצת הפיס לתרבות ואמנות

פסטיבלים מושכים קהלים מגוונים כך שהשקעה בקידום וההתפתחות שלהם מאפשרת גם חשיפה של תוכן ייחודי ואיכותי לקהל רחב ומגוון.

37 יש לתמוך באופן אינטנסיבי בקיומם של פסטיבלים לתיאטרון או פסטיבלים רב־תחומיים שמתאימים להצגת הפקות תיאטרון עצמאי. במיוחד יש לתת חשיבות עליונה להימנע מלמצמץ את גובה התמיכה בפסטיבלים.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות מועצת הפיס לתרבות ואמנות קרנות פילנתרופיות

—
61

הרצת הפקות תיאטרון עצמאי במסגרת סל תרבות יכולה להיות מקור נוסף למימוש ביטוי אמנותי, פיתוח קהלים, במיוחד בדור הצעיר, והכנסה כספית. הימצאותה של הפקה ברפרטואר סל תרבות אינה מבטיחה שיהיו לה הרצות. לשם כך נדרשת פעילות הפצה ושיווק נוספת.

38 מומלץ לבצע פעולות יזומות לעידוד יוצרי תיאטרון עצמאים לפנות לפסגרת סל תרבות ולהכניס את היצירות שלהם לרפרטואר סל תרבות. על פי ממצאי המחקר האופן בו זה מתבצע כעת אינו אפקטיבי.

ארגוני גג סל תרבות משרד החינוך

39 יש לארגן יצי חשיפה יעודיים של הפקות של יוצרים עצמאים בפני רכזות סל תרבות. ימי חשיפה אלו גם יאבירו את פודעות היוצרים העצמאים לאפשרות ההצטרפות למאגר סל תרבות ויעודדו את השתתפותם בו. כמו כן ביכולת של ימים אלה לחבר את היוצרים לרכזות סל תרבות אשר מכירות בעיקר את התיאטרון הרפרטוארי.

ארגוני גג משרד החינוך סל תרבות

40 מומלץ ליצור פלטפורמה שיווקית שיתופית של יוצרי תיאטרון עצמאי בעלת אוריינטציה חינוכית. פלטפורמה כזו (לדוגמה, צוות שיווק אנושי, פלטפורמה מקוונת וכד') תאפשר איגום משאבים סינרגטי של יוצרי התיאטרון העצמאים כדי למפל באחת פניקודות התורפה" המרכזיות של פעולתם.

ארגוני גג איגודים מקצועיים

41 מומלץ ליצור מערך או להקים ועדה בין משרדית של משרד החינוך ומשרד התרבות כדי לעודד צפייה ומערך לימודים שמתייחס באופן מעפיק לתיאטרון בפרט ותרבות בכלל, מהגיל הרך ועד סיום הלימודים. מטרת הוועדה תהיה פיתוח ויישום מדיניות תרבות בחינוך, כמקובל במקופות רבים בעולם.

משרד התרבות משרד החינוך

42 בכונתנו היה לנסח הפלצות דומות ביחס לתכנית "רוח תרבות" (לשעבר תרבות לפריפריה). כרגע תכנת זו פסקה פלפעול. ככל שהיא תחזור במתכונת דופה, מומלץ לקדם השתתפות של יוצרי תיאטרון עצמאים בתכנת ולקדם הפצה ושיווק של הפקות. במידה וגלגולה העתידי של התכנת יבוסס על פאגר הפקות מצופצם, יש לדאוג שיכללו בו הפקות תיאטרון עצמאיות בשיעור גבוה.

משרד התרבות המועצה הישראלית לתרבות ואמנות

סיכום

— 63 המחקר שהוצג בחוברת זו הינו מחקר ראשון מסוגו בישראל וייחודי גם בקנה מידה עולמי. המחקר בחן ממדים מגוונים בחייהם המקצועיים והאישיים של יוצרי תיאטרון עצמאים בישראל. בין התחומים שהמחקר כיסה נכללים המאפיינים הסוציו־דמוגרפיים של יוצרי התיאטרון העצמאי, היבטים מגדריים בשדה היצירה העצמאית, מצבם הכלכלי והתעסוקתי של היוצרים, גיוון ז'אנרי ביצירה העצמאית, דפוסים של מימון הפקות, פלטפורמות תומכות יצירה, היבטים רגשיים בעבודת היוצר העצמאי ועוד.

הסוגיות וההיבטים שעלו במסגרת המחקר אמנם עוסקים ביוצרים בתחום התיאטרון העצמאי, אך למעשה שמים זרקור על תחום היצירה העצמאית בשדה התרבות בכלל ומדגישים את הצורך להעמיק עוד במחקר בסוגיות הליבה ובתחומי אמנות נוספים, על מנת לפתח מענים רלוונטים שיוכלו לסייע לקידום היוצרים העצמאים והיצירה העצמאית.

ההמלצות שהונחו במחקר ממוענות לגורמים שונים: ממשלה, איגודים, קרנות וכיוצא בזאת. יחד עם זאת המחקר מיועד בראש ובראשונה ליוצרים עצמם. תקוותנו היא שהמחקר יעודד את היוצרים העצמאים בתיאטרון בישראל לקחת את האחריות גם על כתפיהם – לדרוש ולעמוד על זכויותיהם ולפעול במשותף לקידום מצבם.

במהלך השנים האחרונות נעשתה עבודה רבה בהובלה של ארגוני הגג אי"ב, עמותת הכוריאוגרפים ומרכז פליציה בלומנטל למוזיקה, מול מנהל התרבות

במטרה לקדם מדיניות סדורה ונכונה יותר שתוכל לתמוך ולהזין את שדה היצירה העצמאית והיוצרים העצמאים. ומכאן אנו רוצים להוציא קריאה נוספת להקמתה של ועדה ייעודית שתתכנס סביב שולחן אחד את הסקטורים השונים ביחד עם גופי השטח, ועדה בין משרדית אשר תוכל להתמודד ולהביא מענים לאתגרים של יוצרים עצמאים מזוויות מבט שונות. ועדה כזו תוכל לבחון ולטפל בתחום היוצרים העצמאים בשדה התרבות במבט הוליסטי ותקדם פיתוח מסגרות ייעודיות ומענים רלוונטים.

למחקר זה יש גם מגבלות שחשוב להזכירן. על אף מאמצים מיוחדים שעשינו כדי להגיע לאוכלוסיות ייחודיות, המחקר לא בחן את היוצרים העצמאים בתחום התיאטרון באוכלוסיות הערבית והחרדית. ראוי שמחקר המשך יתמקד בבחינת מאפייניהם ומצבם של יוצרים עצמאים מקבוצות אוכלוסייה אלה.

נקודות רבות שעלו במחקר כגון מקומן של נשים בתיאטרון העצמאי, מקומן של קרנות פילנתרופיות ורשויות מקומיות בתמיכה ביצירה, וסוגיות נוספות מזמינות העמקה נוספת ושימוש בשיטות מחקר נוספות איכותניות וכמותיות. תקוותנו כי מלבד תרומתו להבנת וקידום שדה התיאטרון העצמאי בישראל, מחקר זה גם יהווה דוגמה ליכולתו של מחקר מקצועי ומעמיק לתרום לפיתוח שדה התרבות ומדיניות התרבות בישראל ואנו מברכים את עמותת אי"ב על היוזמה החלוצית וההשקעה בעריכתו.

1. מבחנים לתמיכה של משרד התרבות והספורט במוסדות המשמשים כארגון גג בתחום התרבות, דצמבר 2016, מטרות התמיכה – סעיף 3.
2. במסגרת המחקר הוגדר היוצר העצמאי באמצעות מספר קריטריונים: יוצר שתפקידו הוא הבמאי, ומי שפעל ב-10 השנים האחרונות בתחום היצירה העצמאית למבוגרים. יוצרים שעיקר יצירתם בתחום ילדים ונוער לא נכללו במסגרת מחקר זה.
3. אמי ליברמן, נייר מדיניות – היעדר גיוון מגדרי במקצוע הבימוי בתיאטרון הרפרטוארי בישראל – 2023, התואר השני בתרבות בדגש מנהיגות ויזמות, המכללה האקדמית ספיר
4. ברלב, ל. (2023). אנשים עם מוגבלות בישראל 2023: נתונים על האוכלוסייה. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.
5. אזור תל אביב: אור יהודה, בני ברק, בת ים, גבעתיים, הרצליה, חולון, קריית אונו, רמת גן, רמת השרון, תל אביב-יפו, אזור, כפר שמריהו
6. ליברמן, אמי. 2024. היעדר גיוון מגדרי במקצוע הבימוי בתיאטרון הרפרטוארי בישראל.
7. <https://www.arts.gov/impact/research/arts-data-profile-series/adp-3/sample-findings>
8. https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/55432aa8-bab2-e511-80d0-00155d0acb9e/2_55432aa8-bab2-e511-80d0-00155d0acb9e_11_7907.pdf
9. Rogan, S. C. (2016). Gender Behind-the-Scenes: Women's Career Experiences in the Contemporary US Film and Television Industry (Doctoral dissertation, University of York).
10. אלפנט, ל' (2025). סוף עידן התמימות: נשים בשדה הקולנוע בישראל (שם זמני). עבודת דוקטורט שטרם פורסמה, אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
11. מבחן נוסף שרלוונטי להצעה זו הוא "מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות למוסדות ציבור בתחום יוצרי מחול עצמאים, פרויקטים בתחום המחול ומרכזי מחול".

הדימויים שמופיעים כאן לקוחים מתערוכת אינפוגרפיקה שהוצגה בנובמבר 2024 בתיאטרון תמונע, במסגרת כנס שחשף את נתוני המחקר. תחת הכותרת "הצגת יחיד" התערוכה סיפרה את סיפורם של היוצרים העצמאיים כפי שעולה מן המחקר. במסגרת התערוכה הוצגו נתונים נבחרים מכל אחד מה"סיפורים" שמוצגים במחקר: הסיפור הכלכלי, הסיפור המגדרי, גיוון סגנונות, מקורות מימון, פלטפורמות תומכות יצירה, בדידות מקצועית חוסן וקהילה ותמונה כללית לגבי פרופיל היוצר העצמאי כפי שעולה מהנתונים שנאספו. מטרת התערוכה להנגיש נתונים מרכזיים לקהל ולקהילת היצירה העצמאית. כל הדימויים עוצבו על ידי המעצבת יעל שינקר בהשראת מחזות ודימויים מוכרים מעולם התיאטרון ואמנות המופע. מקורות ההשראה לעיצוב נבחרו בקפידה על מנת לייצר זיקה מעניינת בין התוכן המחקרי לבין עולם הבמה.

פרק 01 | מיהו היוצר העצמאי? הדימויים בסיפור זה עוצבו בהשראת המחזה **המלט**, הטרגדיה המפורסמת מאת **שייקספיר** (Shakespeare). העיצוב מתייחס אל העולם הבדיוני של המחזה מבחינת מקום העלילה ורוח התקופה: מעמד המלוכה בתקופה האליזבתנית. העיצוב של שינקר ובפרט דימוי הגולגולת האייקוני מהדהד את הציטוט המוכר "להיות או לא להיות" ומרמז אולי על הדמיון בין גיבור המחזה לבין גיבור המחקר — היוצר העצמאי, ביחס לשאלה הקיומית הזו.

פרק 02 | מגדר הדימויים בסיפור המגדרי עוצבו בהשראת אמנית הפרפורמנס **מרינה אברמוביץ'** (Marina Abramovic). מרבית העבודות של האמנית המאזכרות בדימויים נלקחו מתוך תקופת העבודה הזוגית שלה עם האמן **אוליי (Ulay - Uwe Laysiepen)** — עבודות שהציבו את המתח המגדרי במרכז היצירה. בין עבודותיה הנוספות: **The Artist is present** (2010), **The House with the Ocean View** (2002), **The Energy Clothes** (2001).

פרק 03 | גיוון סגנונות הדימויים בסיפור הסגנוני עוצבו בהשראת שתי יצירות של הכוריאוגרפית האייקונית **פינה באוש (Pina Bausch)**: **קפה מילר** (1978), **ציפורנים** (1982). באוש, מלבד היותה יוצרת מחול נשית עטורת שבחים והישגים, הייתה פורצת דרך בעולם המחול המודרני מבחינת סגנונית והייתה מהמובילות של סגנון חדש: תיאטרון-מחול.

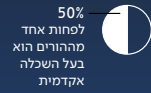
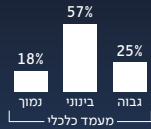
פרק 04 | כלכלה עצמאית הדימויים בסיפור זה עוצבו בהשראת הקומדיה המפורסמת **הקמצן** מאת **מולייר (Molière)** ומעולם התוכן במחזותיו. הציטוט "אבוי, כסף מסכן שלי" נאמר על-ידי דמותו של הרפגון בתרגומו של **נתן אלתרמן** בשעה שהרפגון סבור שאיבד את כל הונן.

פרק 05 | מימון להפקות הדימויים בסיפור זה עוצבו בהשראת המחזה **הכלה וציד הפרפרים** מאת **ניסים אלוני**. המחזה שנכתב בשנת 1966 נחשב לאחד מאבני הדרך הייחודיים בקנון הישראלי וזכה לעלות פעמים רבות במהלך השנים ולא נס ליחו. העיצוב מצטט גם את ההשראה החזותית על-פיה מבוסס המחזה המקורי של אלוני — ציורו של האמן והמעצב **יוסל ברגנר** הנושא את אותו שם.

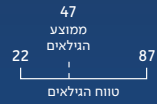
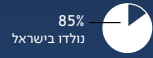
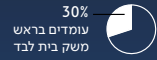
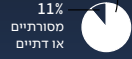
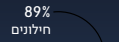
פרק 06 | בדידות מקצועית, חוסן חברתי וקהילה הדימויים בסיפור זה מתייחסים אל המחזה המכונן **מחכים לגודו** מאת **סמואל בקט (Beckett)**. הדימויים מצטטים את התבנית היוזואלית המוכרת של המחזה — אותו מקום שומם ומנוכר שבו מחכות הדמויות: דרך בשדות, עץ, בשעת ערב. לצד תמות ופרשנויות רבות, מציג המחזה באופן בולט את נושא הבדידות ואת החוסן שמציע הביחד, שכן מה היו עושים דידי וגונו לולא אחד השני. הציטוטים מתוך המחזה בתרגומו של **מולי מלצר**.

פרק 07 | פלטפורמות תומכות יצירה עצמאית הדימויים בסיפור זה עוצבו בהשראה מקומית וכמחווה למוסד הותיק והמשמעותי עבור יוצרים ויצירה עצמאית בישראל עד היום: **פסטיבל עכו לתיאטרון אחר**. הדימויים מתייחסים אל הלוקיישן הייחודי המובהק של הפסטיבל של אולמות האבירים בעיר העתיקה עכו, ואל החלק הסגנוני והצבעוני של מופעי החוצות.

היוצרת העצמאית. 2013-2023

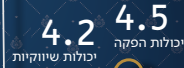

חופש אמונותי
הוא מקור החוסן המוביל בעבודתם של היוצרים העצמאים

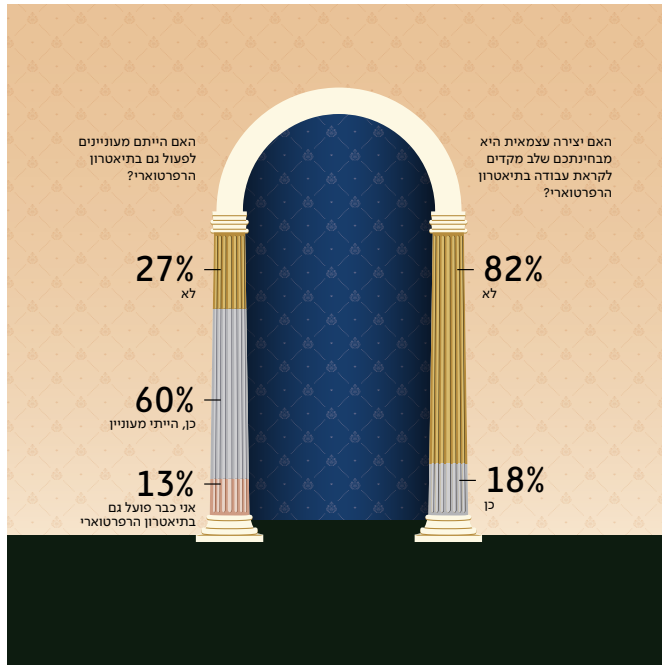

פרק 01. איור 1

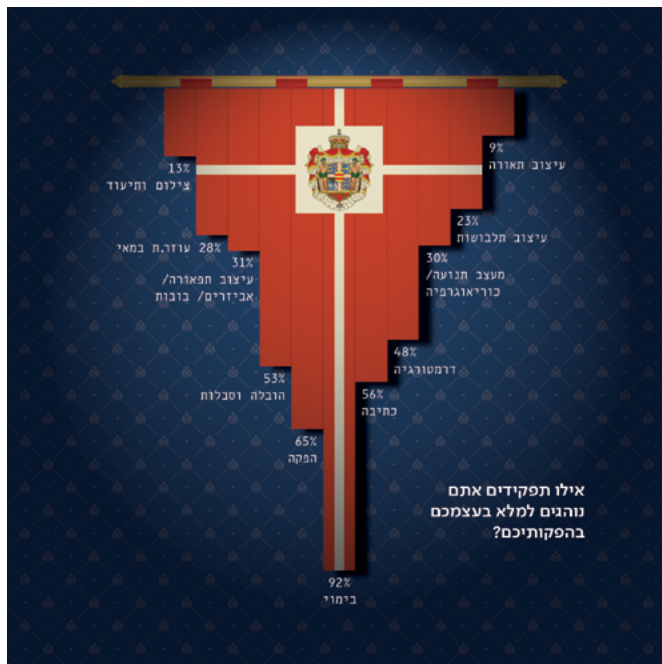
דירוג ממוצע של חשיבות מיומנויות שונות ליוצרים עצמאים בתיאטרון (1-5)

פרק 01. איור 2

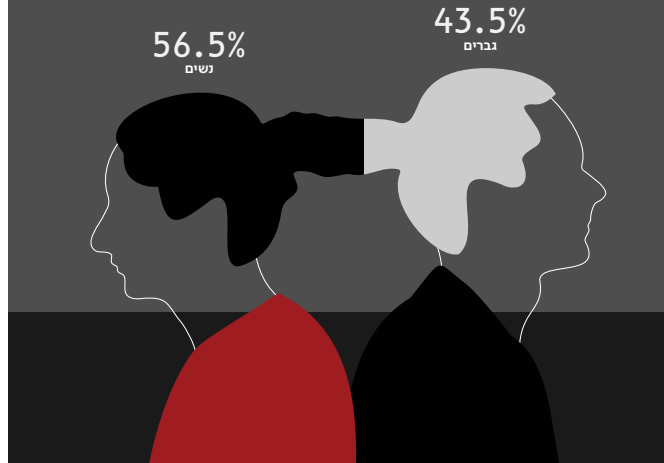
פרק 01. איור 3

פרק 01. איור 4

THE WOMAN IS PRESENT

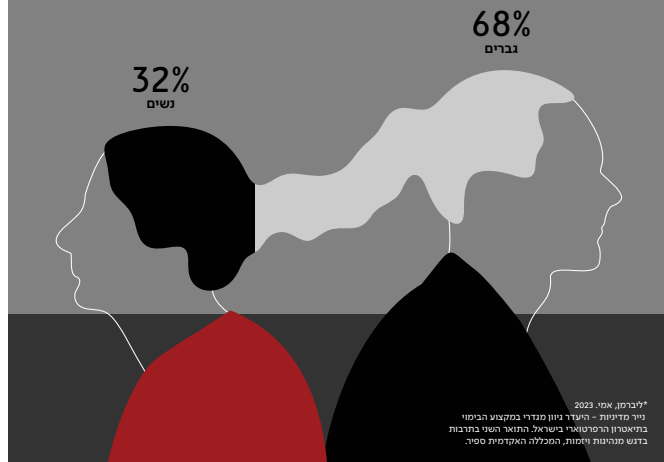
מה המגדר שלך?

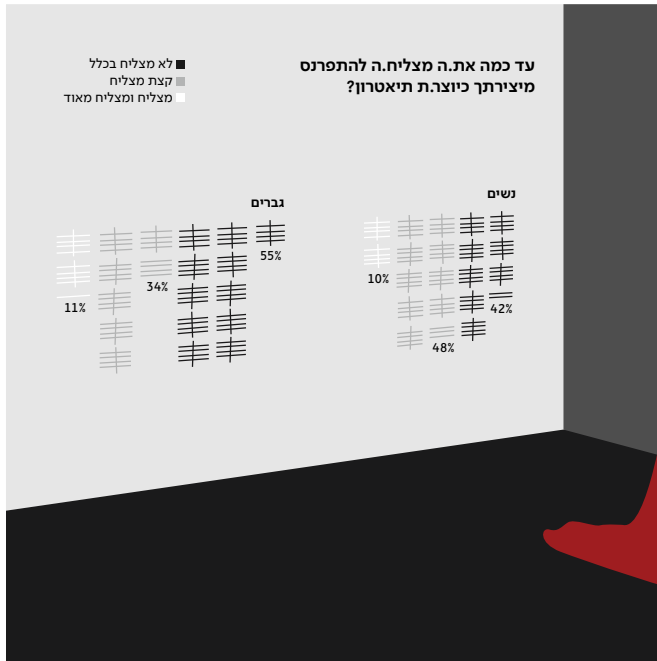
פרק 02. איור 1

THE WOMAN IS ABSENT

מה המגדר שלך? (ברפרטוארי, נתוני 2022*)

פרק 02. איור 2

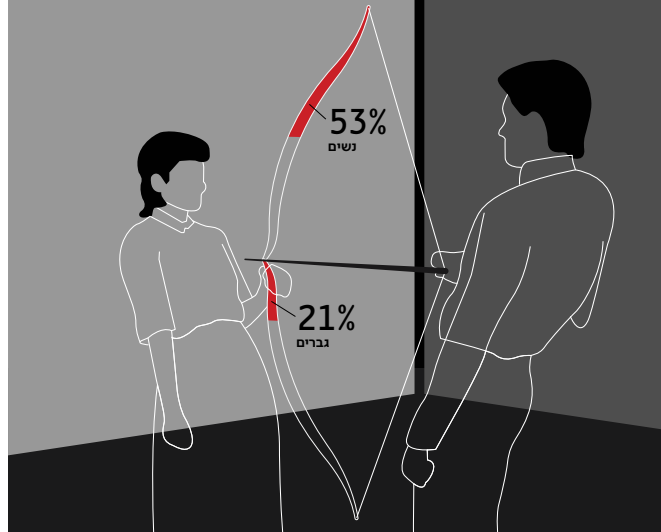

פרק 02. איור 3

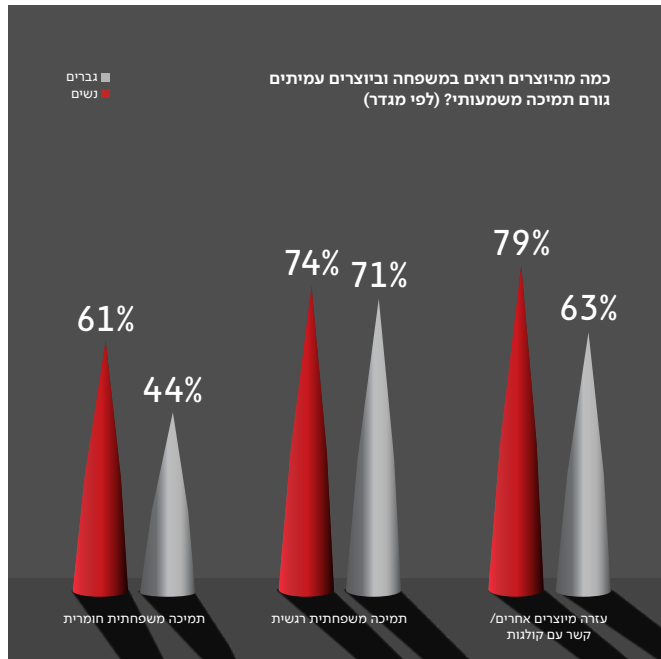
פרק 02. איור 4

עד כמה הריון ולידה משפיעים לרעה
על עבודתם של יוצרים עצמאים?
(לפי מגדר)

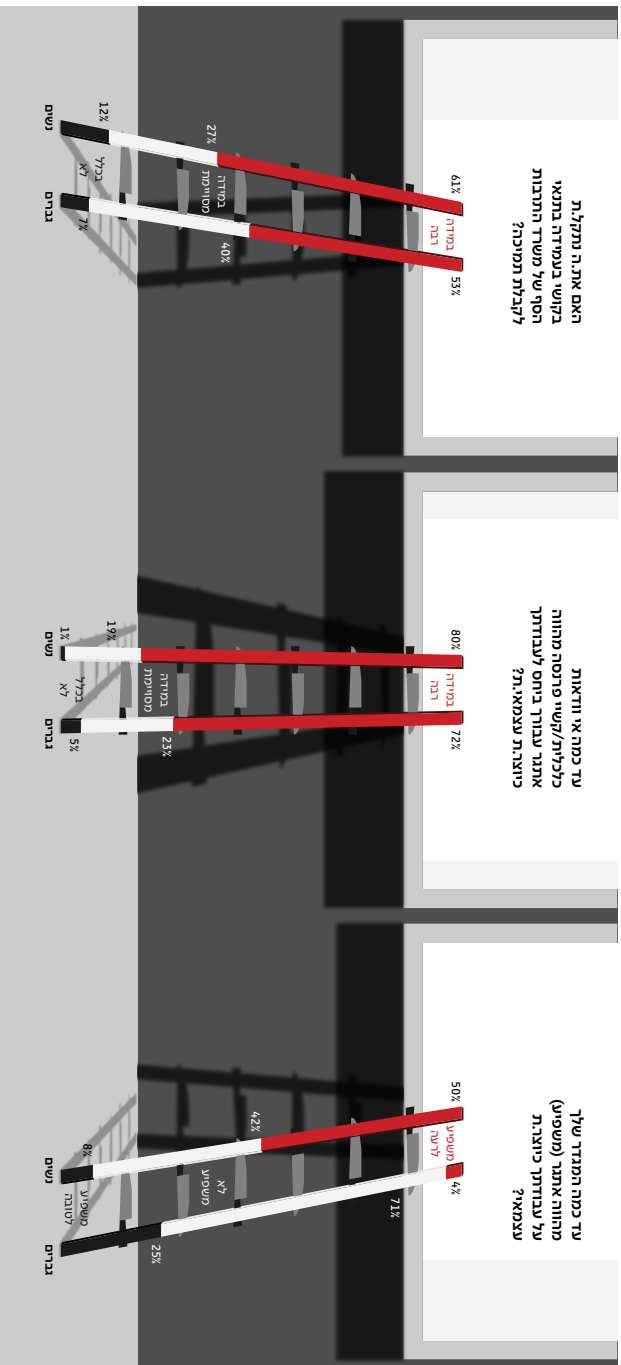

פרק 02. איור 5

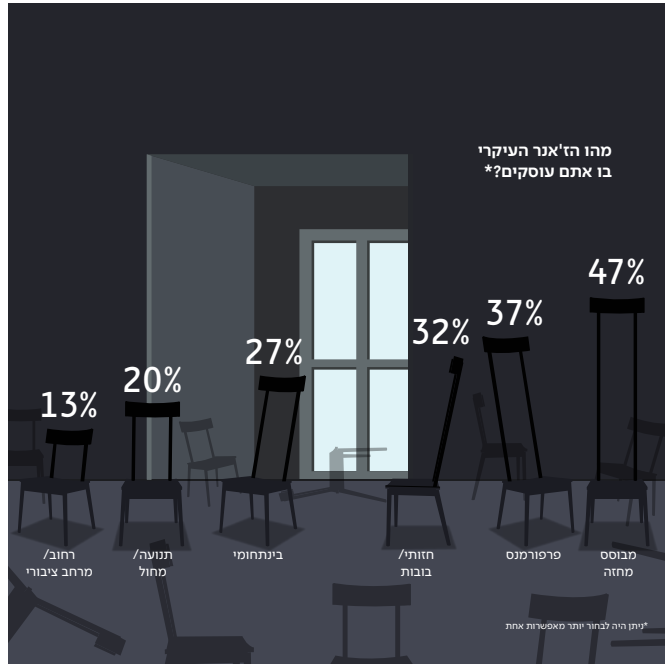
כמה מהיוצרים רואים במשפחה וביוצרים עמיתים
גורם תמיכה משמעותי? (לפי מגדר)

פרק 02. איור 6

פרק 02. איור 7

פרק 03. איור 1

פרק 03. איור 2

פרק 04. איור 1

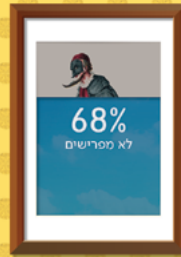
פרק 04. איור 2

"על כספות אני לא מוכן לשמוע"

האם משכרם כעצמאים אהם מפרישים או חוסכים ל:

קרן פניסיה מעבר
להפקדת החובה

קרן השתלמות/
ביטוח מנהלים

פרק 04. איור 3

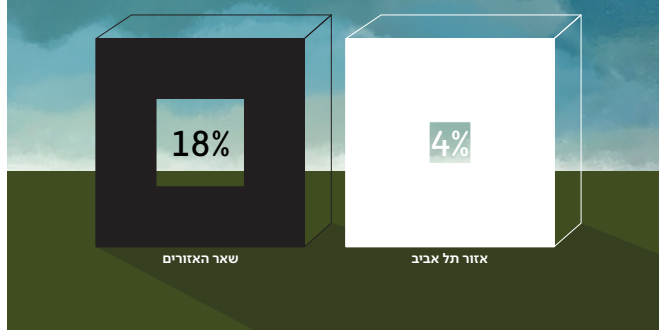

כמה מהיוצרים רואים בפרנסה
ואי ודאות כלכלית אתגרים
משמעותיים? (לפי רקע מעמדי)

פרק 04. איור 4

בתל-אביב יש יותר סיכוי "לתפוש פרפר"

כמה יוצרים לא קיבלו תמיכה כספית משום גורם חיצוני עבור יצירתם? (לפי אזור מגורים)

פרק 05. איור 1

אין נתמך כבעל ניסיון

מאילו מקורות קיבלתם תמיכה כספית עבור הפקותיכם? (לפי ותק בתחום) ותק בשנים: 1-10, 11-20, 21+

*כולל כרן ליוצרים עצמאיים

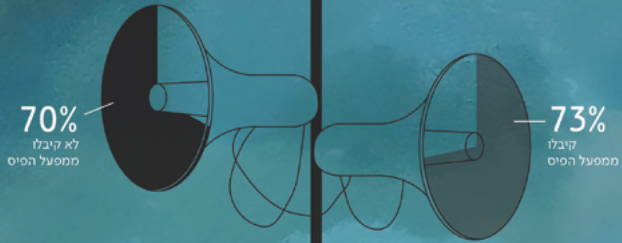
פרק 05. איור 2

כסף נדבק לכסף

רוב היוצרים שקיבלו מימון ממשרד התרבות קיבלו גם ממפעל הפיס.
רוב היוצרים שלא קיבלו מימון ממשרד התרבות גם לא קיבלו ממפעל הפיס.

יוצרים שלא קיבלו תמיכה ממשרד התרבות

יוצרים שקיבלו תמיכה ממשרד התרבות

פרק 05. איור 3

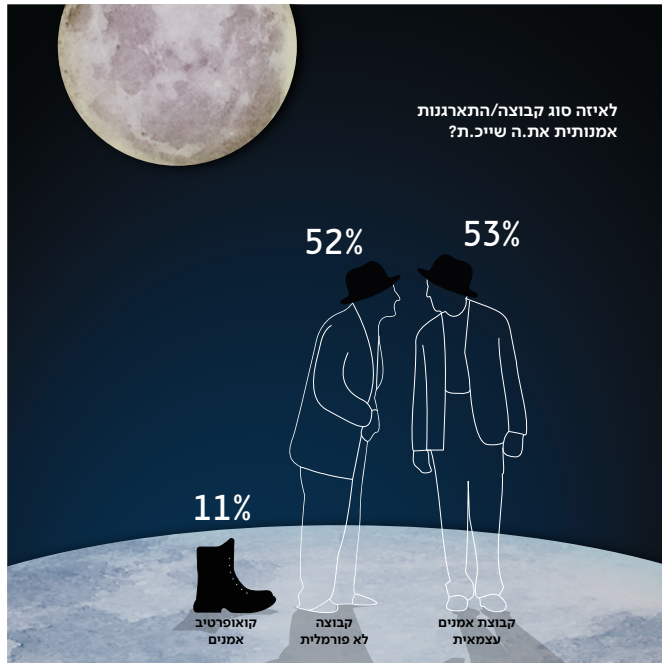
פרק 06. איור 1

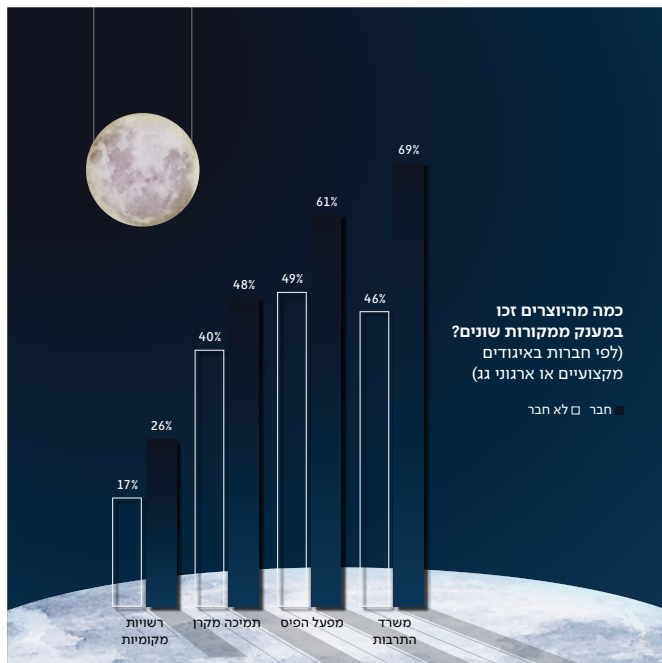
פרק 06. איור 2

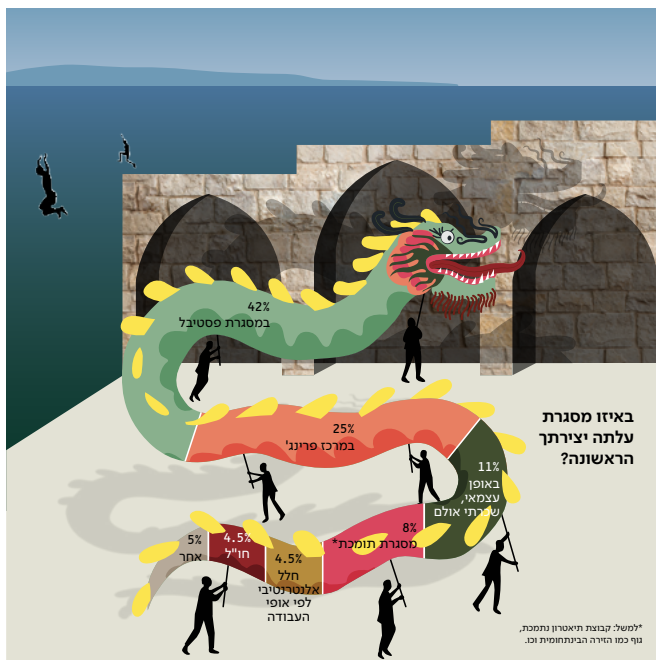
פרק 06. איור 3

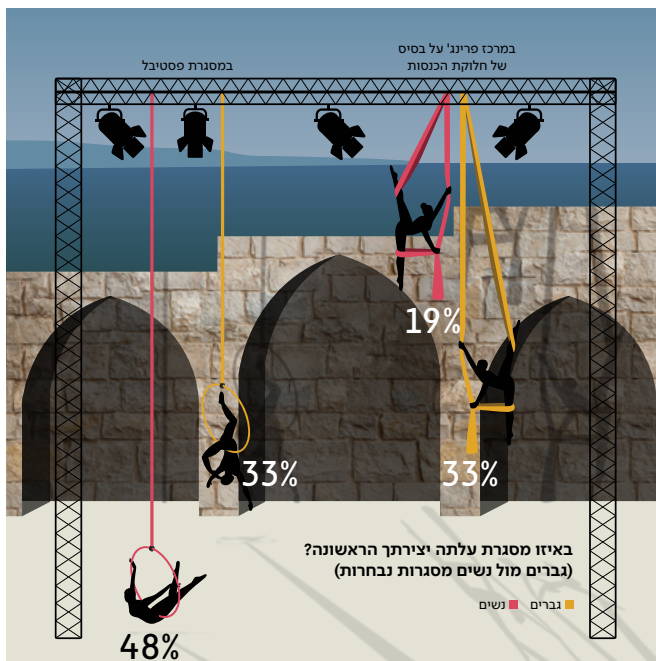
פרק 06. איור 4

פרק 06. איור 5

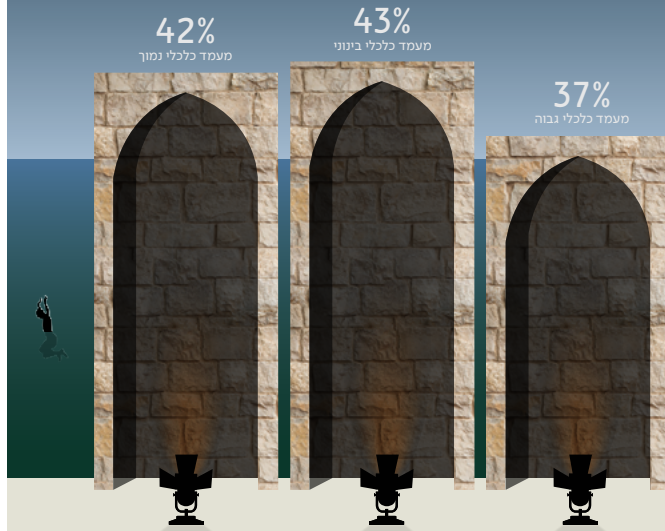

פרק 07. איור 1

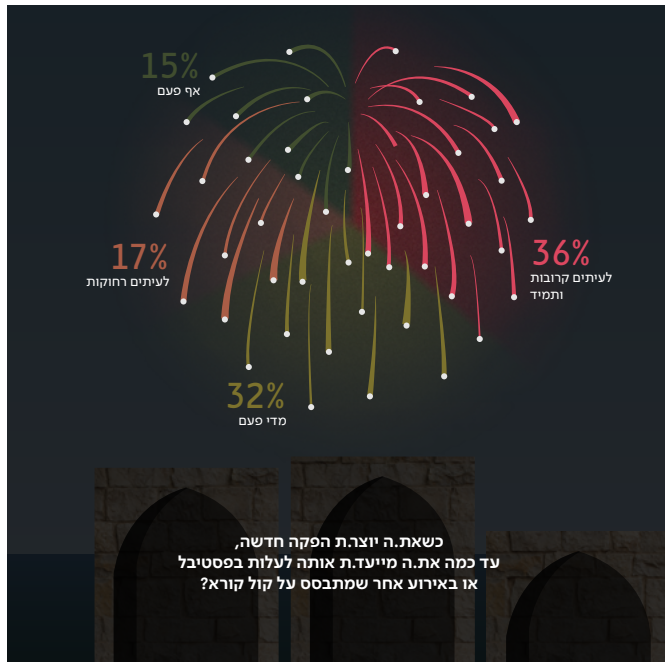

פרק 07. איור 2

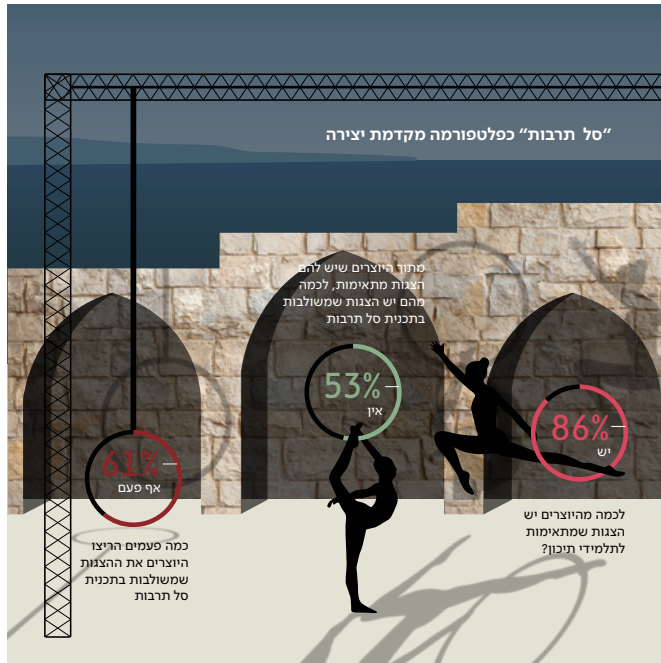
כמה מהיוצרים נעזרו בפלטפורמה של פסטיבלים ליצירתם הראשונה? (לפי מעמד כלכלי)

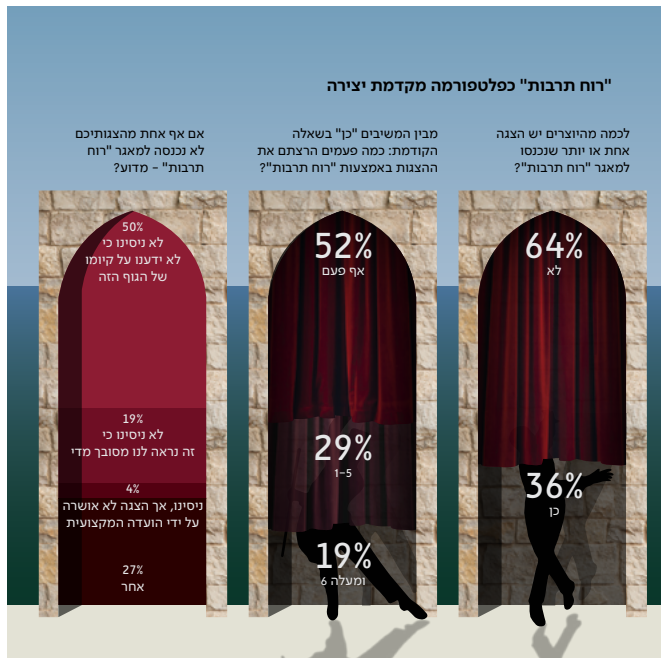
פרק 07. איור 3

פרק 07. איור 4

פרק 07. איור 5

פרק 07. איור 6

הצגת יחיד: היוצר העצמאי בתחום התיאטרון 2013–2023

המחקר ביוזמת: אי"ב – ארגון יוצרים עצמאים בתיאטרון ואמנות המופע (ע"ר)

חוקרים:

יעלה חזות ינוקא, המרכז למדיניות תרבות פועלת והתואר השני בתרבות מנהיגות ויזמות במכללה האקדמית ספיר.

ד"ר טל פדר, המרכז למדיניות תרבות פועלת והטכניון – מכון טכנולוגי לישראל

עוזרות מחקר: ים דרורי, גפן בן דוד – דוקטורנטית באוניברסיטת חיפה, פז בוטל

עיצוב אינפוגרפיקה: יעל שינקר

ליווי אמנותי אינפוגרפיקה: ליטל נמרוד

עיצוב: נועה עמבר-ברום

תודה רבה לכל היוצרות והיוצרים שלקחו חלק בקבוצות המיקוד והשיבו לסקר במסגרת העבודה על המחקר.

חברת מחקר זו הודפסה במסגרת כנס "השדה" – כנס פרפורמטיבי בעקבות מחקר אי"ב על יוצרי תיאטרון עצמאי, ולצד תערוכת האינפוגרפיקה "הצגת יחיד", שהתקיימו במסגרת פסטיבל תמונע, נובמבר 2024.

אי"ב – ארגון יוצרים עצמאים בתיאטרון ובאמנות המופע (ע"ר)

מנכ"לית: ענת רדנאי

מנהלת תוכן ופרויקטים: ליטל נמרוד

מנהלת חשבונות ראשית: טטיאנה פלקסנקו

מנהלת חשבונות: אלכסנדרה שורייץ

מנהל מערכות: נתן סקופ

ועד מנהל: חנן דרעי ברקאי (יו"ר), עפרה בן יעקב, חני ורדי, עו"ד קרן מרציאנו, נועה לב, ורדה שושן לוי

כתובת העמותה: בית טפר, תל גיבורים 5, תל אביב-יפו (קומה 4)

© כל הזכויות שמורות

info@eve.org.il www.eve.org.il

המרכז למדיניות תרבות פועלת
مركز سياسات الثقافة الفاعلة
The Center for Transformative Cultural Policy

